

2018

INFORME ANUAL

A photograph of two women with curly hair, one with reddish-brown hair and the other with dark brown hair, both wearing large, ornate earrings. They are holding a large blue hydrangea flower between them, looking at it with their eyes closed. The background is a soft, out-of-focus outdoor setting.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

WWW.SOSRACISMOGALICIA.ORG

INFORME ANUAL 2018

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

Autoras: Zorahaida Casales Alonso, Patricia Martínez Pino, Sonia Mendes da Silva

Edición e tradución: Sabrina Soledad Suárez Bequir

Ayuntamiento de A Coruña
Concello da Coruña

CORUÑA
>PRÓXIMA

XUNTA
DE GALICIA

Índice

CONTEXTO SOCIAL.....	4
OID	5
INFORME 2018.....	5
DATOS E RELACIÓN DE CASOS	10
1.-Xénero, situación administrativa, idade e orixe.....	10
2.-Distribución de casos por provincia.....	12
3.-Ámbitos da discriminación e vulneración de dereitos	12
4.-Clasificación das discriminacións segundo o axente discriminador.....	13
5.-Clasificación por tipoloxía de intervención e resolución	14
DISCRIMINACIÓN E CONDUTAS XENÓFOBAS ENTRE PARTICULARES.....	17
RACISMO INSTITUCIONAL E DISCRIMINACIÓN NO ACCESO A DEREITOS SOCIAIS.....	19
Prestacións sociais	21
Oficinas de estranxeiría	22
Acceso á saúde	23
Nacionalidade.....	25
Vivenda	25
Dereito de admisión	27
ABUSOS E DISCRIMINACIÓN DOS CORPOS DE SEGURIDADE	28
DISCRIMINACIÓN NO ÁMBITO LABORAL	31

DELITO E DISCURSO DE ODIO	32
VALEDORA DO POBO	38
O dereito á educación: Escolas Oficiais de Idiomas	38
Discriminación Indirecta: Tarxeta benvida	45
Discriminación Indirecta: Tarxeta Millenium	51
COMUNICADOS E ARTIGOS	55
Inmigracionalismo en prensa.Por un xornalismo responsable.....	55
A lei de estranxeiría española vulnera os dereitos das persoas migrantes	60
Muller racializada e inmigrante. Unha forma de exclusión en España.....	68

CONTEXTO SOCIAL

Introdución

Hoxe en día a discriminación étnico/racial continúa a estar presente na vida cotiá das persoas migrantes e/ou racializadas, e na súa relación coas Administracións Públicas, no acceso aos servizos públicos ou privados, na actuación e o abuso de poder das forzas e corpos de seguranza do Estado e mesmo na relación entre persoas particulares.

Isto atopa a súa orixe no pasado colonial que contribúe a perpetuar as diferenzas norte-sur global, afectando ao imaxinario colectivo e influíndo na actuación e papel do Estado no concenrente as persoas migrantes ou racializadas e nas relacións entre as persoas particulares, que moitas veces normalizan o racismo existente.

Fotografía: Xosé Abad

Malia os múltiples avances en materia de igualdade de trato e non discriminación, a vulneración de dereitos, a comisión de delitos de odio e o racismo institucional continúan a ser habituais, sobre todo a raíz da recente auxe da extrema dereita e o fascismo a nivel europeo e no territorio español, polo que resulta mester seguir loitando e traballando xuntos/as contra o racismo e a xenofobia.

Oficinas de Información e Denuncia (OID)

Neste contexto, a asociación SOS Racismo Galicia tenta combater as situacións de racismo e xenofobia a través do proxecto de Oficinas de Información e Denuncia (OID), ofrecendo un servizo de atención integral a aquelas persoas afectadas, ou testemuñas de algunha situación de discriminación por racismo ou xenofobia, mediante unha atención completa e unha asesoría xurídica e social de balde.

Informe 2018

O presente informe está constituído pola relación daqueles casos de discriminación xenófoba ou racista coñecidos polas Oficinas de Información e Denuncia en Galicia durante o ano 2018. As situacións discriminatorias son recollidas por SOS Racismo Galicia como observatorio desde diversas vías: por ter tido coñecemento das mesmas, por derivación doutras entidades mediante traballo en rede, ou a través do servizo de asesoramento ás persoas que sufriron ou foron testemuñas de condutas racistas/xenófobas.

É importante salientar que este informe non pretende dar a entender que os casos compilados nel constitúen o total dos casos acontecidos en territorio galego, xa que os asuntos e as cifras recollidas apenas reflicten unha parte da realidade, sendo as condutas discriminatorias acontecidas durante o 2018 maiores que as amosadas. Alén diso, existe unha barreira entre as discriminacións que se suceden e as discriminacións das que se toma conciencia e se denuncian, posto que sabido é que un dos maiores obstáculos á hora de denunciar estas situacións é o contexto particular altamente vulnerable que presenta a persoa que sofre a conduta discriminatoria. Deste xeito, moitas dos individuos que padecen cada día o racismo e a xenofobia non denuncian estes conflitos pola súa situación de irregularidade administrativa, polo medo e a inseguridade que xera o momento da denuncia, polo descoñecemento de dereitos ou pola idea xeralizada de que a denuncia non vai ter efectos ou non vai solucionar o problema concreto, entre outros moitos motivos.

Os casos compilados neste informe transcenden o eido penal e os chamados delitos de odio en sentido estrito, sendo recollidas todas aquelas condutas exercidas con base nun motivo racista ou xenófobo. É prioritario, pois, dar visibilidade tamén a actuacións menos explícitas, que pasan máis desapercibidas e que moitas veces están tan normalizadas que non chegan a percibirse como racismo ou xenofobia, mais constitúen unha vulneración de dereitos.

Que se entende por discriminación?

En concordancia coa definición proposta polo Comité de Dereitos Humanos de Nacións Unidas no seu Observatorio Xeral nº 18, discriminación é:

“Toda distinción, exclusión, restrición ou preferencia que se basee en determinados motivos, como a raza, a cor, o sexo, o idioma, a relixión, a opinión política ou doutra índole, a orixe nacional ou social, a posición económica, o nacemento ou calquera outra condición social, e que teñan por obxecto ou por resultado anular ou menoscabar o recoñecemento, goce ou exercicio, en condicións de igualdade, dos dereitos humanos e liberdades fundamentais de todas as persoas”.

A Lei Orgánica 4/2000, de 11 de xaneiro, sobre *Dereitos e liberdades dos estranxeiros en España e a súa integración social*, no seu artigo 23, define como “actos discriminatorios”:

“Todos os que impoñan condicións máis gravosas que aos españois, ou que impliquen resistencia a facilitar a un estranxeiro bens ou servizos ofrecidos ó público, solo pola súa condición de tal ou por pertencer a unha determinada raza, relixión, etnia ou nacionalidade”.

“Todos os que impoñan condicións máis gravosas que aos españois ou restrinxan ou limiten o acceso ao traballo, á vivenda,”.

Cabe salientar que a discriminación, na meirande parte dos casos, intervén de forma conxunta con varios factores, isto é, a persoa afectada adoita ser discriminada de xeito simultáneo por varios motivos. Así, un acto de discriminación contra unha muller racializada e lesbiana, de clase obreira virá dado por numerosas características que atravesan á súa persoa: o xénero, a *raza*, a orientación sexual e a posición económica.

Este principio de non discriminación vai estreitamente vencellado ao de igualdade de trato, o que implica que tódalas persoas posúen o dereito a recibir un trato idéntico ante a lei, estando prohibida calquera forma de discriminación.

Que son os delitos de odio?

A organización para a Seguridade e Cooperación en Europa (OSCE) define os delitos de odio como:

“Toda infracción penal, incluídas as cometidas contra as persoas ou a propiedade, onde o ben xurídico protexido se elixe pola súa, real ou percibida, conexión, simpatía, filiación, apoio ou pertenza a un grupo.

Un grupo é aquel que se basea nunha característica común das persoas que o compoñen, como a súa “raza”, real ou percibida, a orixe nacional ou étnica, a linguaxe, a cor, a relixión, a idade, a discapacidade, a orientación sexual ou outro factor semellante”.

É dicir, que a persoa que realiza este tipo de actuacións, de relevancia penal, faino motivada por prexuízos (*raza*, relixión, orixe, orientación ou identidade sexual...), actuando contra persoas pertencentes a determinados colectivos normalmente minoritarios (persoas estranxeiras, persoas racializadas, persoas homosexuais, persoas transexuais ou transxénero, persoas pobres ou en exclusión social, persoas *sen teito*...).

Insistimos na necesidade de lembrar de novo que as cifras aportadas neste informe non reflicten en absoluto a verdadeira realidade social, dada a indiscutible inhibición dalgunhas das persoas vítimas do racismo e a xenofobia á hora de denunciar a súa experiencia, o que supón unha grande fenda entre as denuncias recollidas e os delitos de odio realmente perpetrados.

Por que unha persoa vítima de delito de odio, discriminación racista / xenófoba ou vulneración dos seus dereitos non denuncia?

Sen dúbida, as razóns que levan a silenciar os casos de vulneración e discriminación poden ser múltiples, a saber: por medo ás represalias causadas polo racismo institucional, pola situación administrativa irregular da vítima, pola normalización social da conduta, polo descoñecemento dos propios dereitos cidadáns... Así mesmo hai que ter en conta a variable de xénero, toda vez que as mulleres contemplan máis rémoras á hora de denunciar, pois moitas veces están colocadas nunha situación moi vulnerable polo mero feito de seren mulleres.

A Rede Europea contra o Racismo (ENAR, polas súas siglas en inglés) denuncia que aquelas persoas migrantes que chegan a Europa en busca dunha vida mellor, a miúdo fuxindo da persecución e da guerra (isto é, os/as chamados/as *migrantes forzosos/as*), se atopan de fronte a un sistema racista e propenso á exclusión, estando expostos a agresións e vulneracións de dereitos racistas que, en moitos casos, fican impunes. Alén, a vulnerabilidade aumenta cando as vítimas non están en situación administrativa regular, pois o medo a seren identificadas e expulsadas produce que os ataques non cheguen a se denunciar.

Así pois, primeira fonte para a elaboración do Informe Anual constitúena as vulneracións e denuncias que se recollen nas Oficinas de Información e Denuncia (OID) en Galicia e que corresponden a diferentes tipos de vulneración de dereitos por discriminación racista ou xenófoba: discriminación laboral, discriminación no acceso a prestacións públicas, racismo institucional, etc.

Durante o ano 2018, atendéronse en Galicia un total de 96 casos de discriminación e vulneración de dereitos, dos cales salientan, polo seu volume, os correspondentes ao racismo institucional, especialmente no ámbito da saúde e nas Oficinas de Estranxeiría. Estas 96 denuncias teñen nomes e apelidos, son persoas que viron violentados os seus dereitos por cuestións de trazos fenotípicos, orixe, razóns relixiosas ou étnicas ou situación administrativa.

DATOS E RELACIÓN DE CASOS

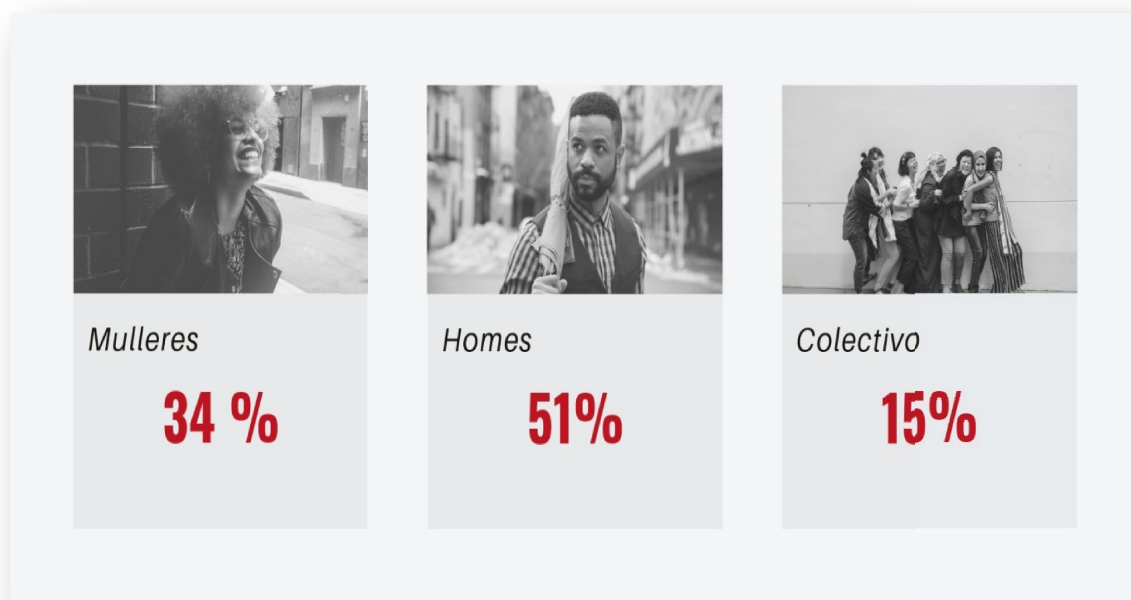
O total de casos de discriminación ou vulneración de dereitos recollidos polas OID no ano 2018 ascende a un total de 96, o que supón un incremento respecto aos casos reunidos en 2017. Porén, isto non ten porque significar necesariamente que o racismo e a xenofobia teñan variado na mesma proporción, xa que os casos que chegan a SOS Racismo Galicia son apenas unha parte da realidade, unha fotografía, e non pretende reflectir as condutas discriminatorias na súa totalidade, tal e como sinalamos anteriormente.

1.-Xénero, situación administrativa, idade e orixe.

Perfil segundo o xénero

Pola implicación que isto supón para a análise e propostas de intervención, neste informe tentamos estudar a variable de xénero en relación aos tipos de discriminación.

No tocante ás persoas que sufriron as discriminacións recollidas, no ámbito total, vense afectados en maior medida os homes do que as mulleres, tendo en conta que hai unha

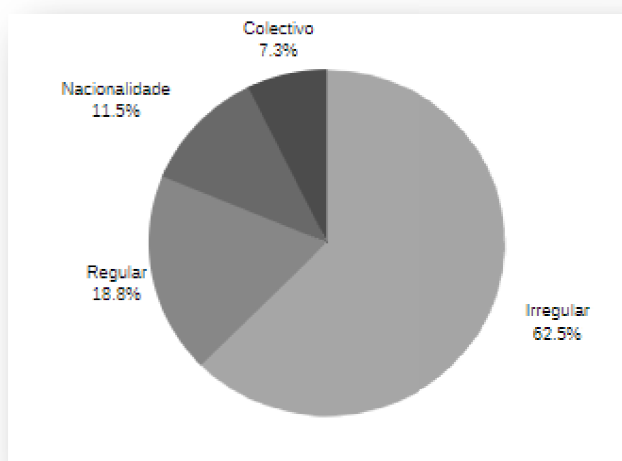
Casos rexistrados. Desagregación por sexo

porcentaxe no total de casos recolectados que se refire a aquelas discriminacións dirixidas cara a un colectivo xeral, polo que non se estuda a variable de xénero neste último suposto. Considérase que as condutas discriminatorias atinxen a un colectivo cando, por exemplo, non se permite acceder ás persoas sen tarxeta de residencia á matrícula oficial nos cursos das

Escolas de Idiomas; ou cando se recolle unha conduta tipificada como discurso de odio, tamén estamos perante casos de discriminacións colectivas. Cómpre resaltar que o feito de que as discriminacións tratadas afecten a máis homes que mulleres ten a súa orixe nunha entrada temperá deles no mercado de traballo, o que os converte en suxeitos máis susceptibles de sufrir discriminación á hora de tramitar as solicitudes de residencia ou reagrupación familiar, ou mesmo en cuestións concretas da vida laboral.

Perfil segundo a situación administrativa

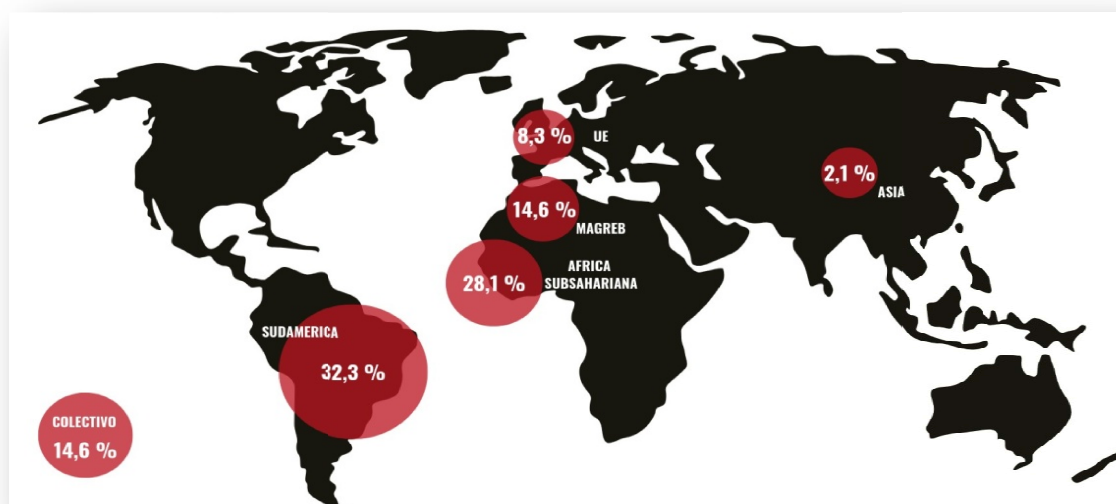
A situación administrativa é un elemento moi importante á hora de analizar os casos de discriminación, pois xera unha grande diferenza de trato. A maioría dos asuntos son de persoas que están en situación administrativa irregular (60 casos dos 96), aínda que tamén hai persoas en situación regular (18) e persoas racializadas de nacionalidade española (11).

Rexistro de casos. Desagregación por situación administrativa

Sen dúbida, a situación de irregularidade administrativa contribúe a un maior risco de vulneración de dereitos ou discriminación, xa que existe unha crenza popular que adxudica unha actitude de inferioridade e submisión por parte da colectividade irregularizada, o que incita a algunhas persoas *documentadas* a levar a cabo actuacións de abusos de poder na súa contra.

Perfil segundo a orixe

Rexistro de casos. Desagregación por nacionalidade

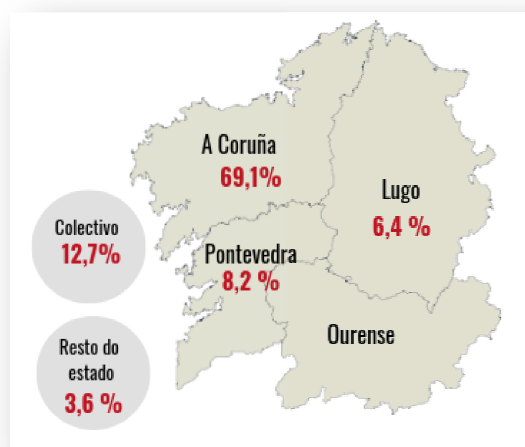
Para estudar a orixe das persoas denuncianteas tívose en conta a representación de cada continente respecto da poboación estranxeira en xeral. Desta forma, as persoas procedentes de Sudamérica, seguida das procedentes da África Subsahariana, conforman como o colectivo máis discriminado.

Perfil segundo a idade

En canto á idade, tan só tres persoas eran menores de 18 anos, o que supón un 82,3% de suxeitos maiores de idade, un 14,6% pertence a conflitos de orixe colectiva e só un 3,1% están vencellados a menores.

2.-Distribución de casos por provincia

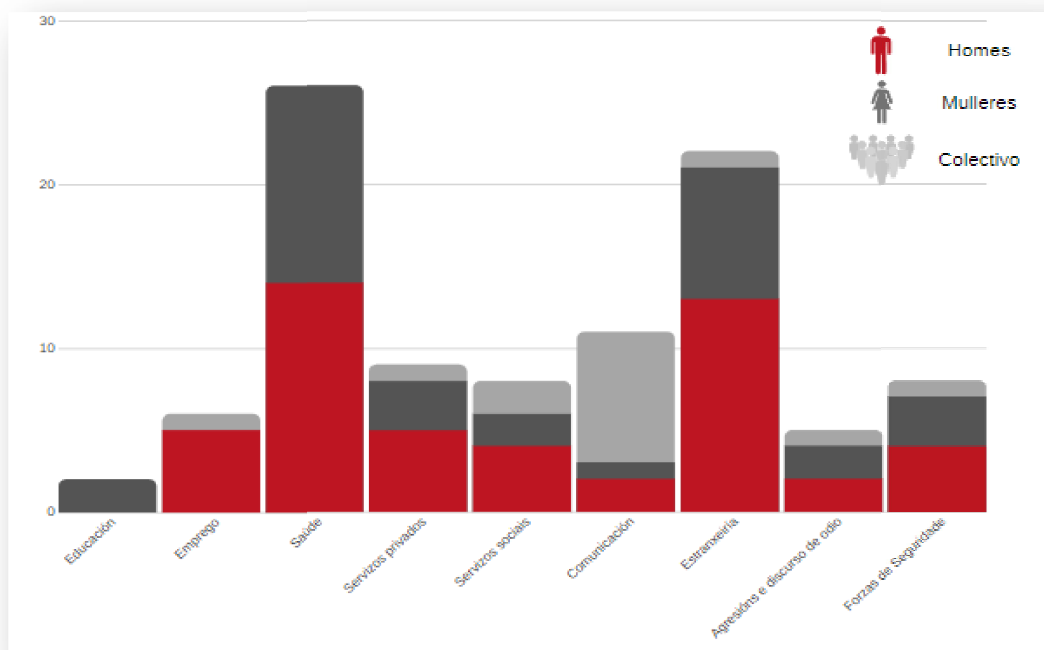
Malia dispor da posibilidade de rexistrar casos de discriminación desde calquera lugar de Galicia a través da nosa páxina web (www.sosracismogalicia.org), o certo é que a implantación territorial e os propios medios cos que conta cada unha das oficinas de Galicia condiciona o número de casos recollidos. É por iso que a alteración estatística de asuntos sitos na provincia da Coruña fronte ao resto de provincias é notablemente superior, ao ser a única localidade que durante 2018 contou con aportación económica para este servizo aportadas polo Concello.

Rexistro de casos. Desagregación por provincias

3.-Ámbitos da discriminación e vulneración de dereitos

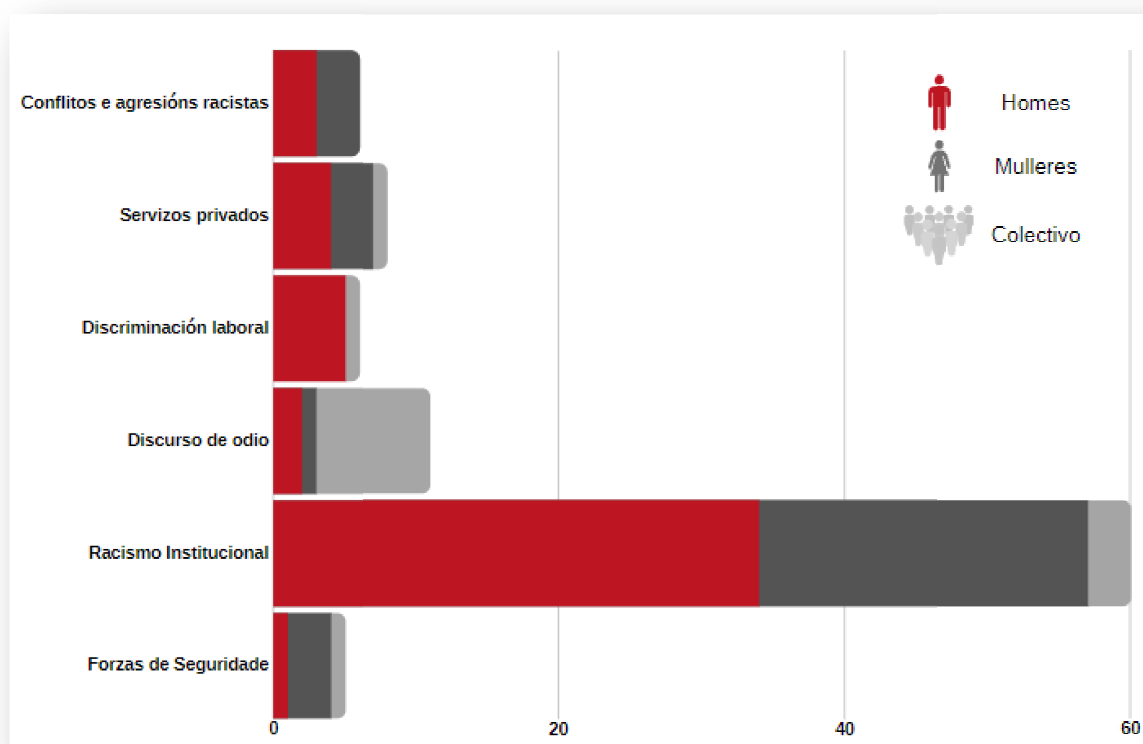
Tal e como se desprende do seguinte gráfico, a maior parte das denuncias que chegan ás OID de SOS Racismo Galicia gardan relación co racismo institucional (60), nos ámbitos da saúde e nas oficinas de estranxeiría na súa maior proporción. Séguenlle, xa a certa distancia, casos relacionados coa extrema dereita ou o discurso do odio (10), a discriminación no acceso a servizos privados (8), discriminacións e condutas xenófobas entre particulares (6), discriminación laboral (6) e abusos polas forzas de seguranza públicas (5).

Rexistro de casos. Desagregación por ámbito e xénero

4.-Clasificación das discriminacións segundo o axente discriminador

É transcendental tamén clasificarmos os casos segundo o axente discriminador, de cara á análise da fonte destas condutas racistas ou xenófobas. Aclarar que os casos recompilados

Rexistro de casos. Desagregación por tipoloxía e xénero

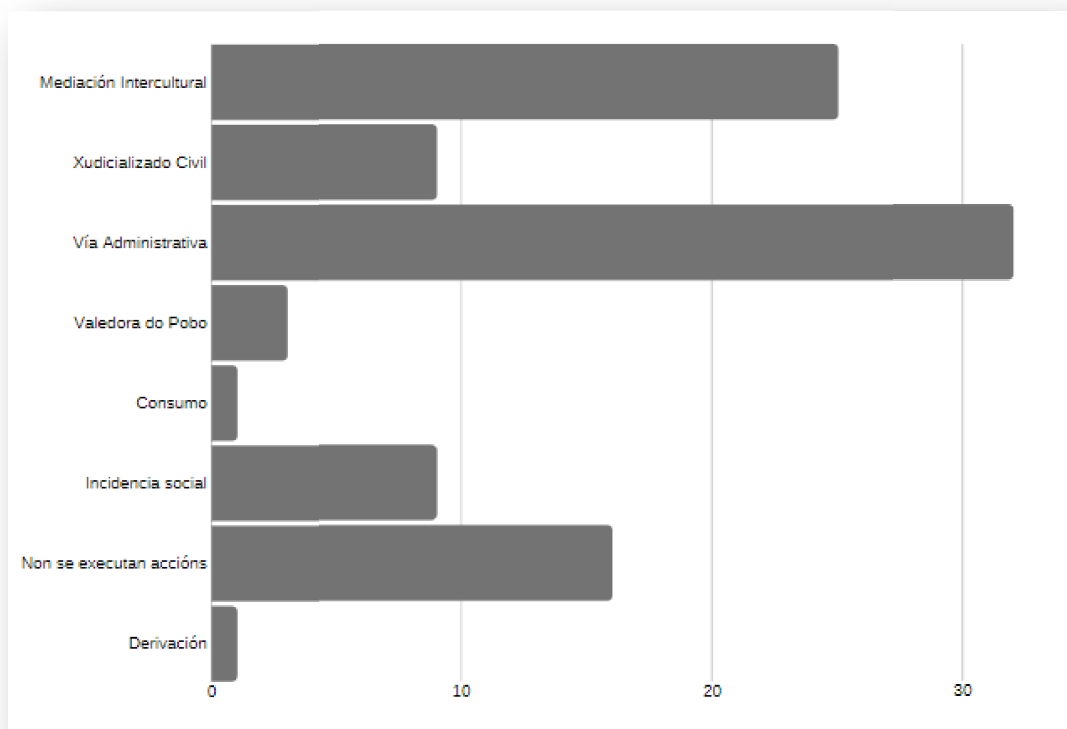
neste informe transcenden o eido penal e os chamados “delitos de odio” en senso estrito, recollendo todas aquelas condutas discriminatorias baseadas nun motivo racista ou xenófobo, pois é substancial visibilizar aquelas actuacións que pasan máis desapercibidas e que moitas veces están tan normalizadas que non chegan a entenderse como racismo ou xenofobia, mais que constitúen igualmente unha vulneración de dereitos.

Dos diferentes aspectos que engloba o racismo institucional, recollemos todos aqueles casos relativos a condutas discriminatorias, tanto directas como indirectas; no acceso a dereitos sociais, así como as condutas que impeden ou dificultan o acceso á saúde; a vulneración de dereitos nos trámites de estranxeiría e nacionalidade, etc.

Cómpre precisar que na clasificación utilizada para a elaboración do presente informe, a pesar de considerar como racismo institucional as actuacións e abusos dos corpos de seguranza públicos, estas son contabilizadas de xeito separado. Isto ven dado pola necesidade de salientalas e valoralas de maneira diferenciada, xa que adoita seren un tipo de condutas discriminatorias bastante graves e abusivas dado o *estatus de autoridade* do axente discriminador que as realiza, motivo polo cal se contabilizan e clasifican noutro apartado diferente do racismo institucional pola intensidade e gravidade que comportan en si mesmas.

5.-Clasificación por tipoloxía de intervención e resolución

Non todos os casos que se recollen nas OID contemplan unha resposta xudicial, ou ben porque a denuncia recibida non busca unha reparación, senón deixar constancia dun feito que se considera contrario ao principio de igualdade de trato, ou ben porque a vía xudicial non é a máis axeitada para a súa resolución.

Casos rexistrados. Desagregación en función da metodoloxía utilizada para a súa intervención e resolución.

Nesta clasificación diferenciamos entre asuntos xudicializados e non xudicializados. En relación a aqueles casos que son clasificados dentro da tipoloxía da vía xudicial, contabilízanse á súa vez aquelas denuncias que finalizaron con algún tipo de acordo, incluíndo aquelas nas que, tendo iniciada unha vía previa, non chegou a dítarse unha resolución xudicial por teren satisfeito ou resolto a demanda doutro xeito. Así mesmo, este ano 2018 recolléronse 38 casos tramitados a través dunha denuncia en vía penal ou a través doutras actuacións ante a administración.

Nalgunhas ocasións, a persoa denunciante manifesta expresamente que non desexa seguir pola vía de denuncia, sexa xudicial ou extraxudicial, por razóns como o medo ás posibles contradenuncias; pola necesaria xustificación da denuncia que frecuentemente é cuestionada pola sociedade; ou polo desgaste psicolóxico e emocional que conleva o proceso, o cal moitas veces revictimiza ás persoas denunciante (ao ter que ser elas as que proben a condutas discriminatorias ou, ás veces incluso, pola normalización de certos comportamentos ou actitudes).

En conclusión, os baixísimos índices de denuncias que se realizan por actuacións discriminatorias en materia de racismo e xenofobia, ao igual que acontecen con moitos outros casos que afectan a colectivos historicamente discriminados, son debidos, non apenas ao comportamento e os medos da persoa denunciante, senón ás múltiples trabas ás que se

enfrentan (como son a dificultade de acceso á xustiza ou o racismo institucional).

Finalmente salientar que este medo non é infundado, visto que existen ocasión nas que ás persoas denunciante incóaselles un expediente de expulsión cando a súa situación administrativa é irregular, o que é unha clara vulneración de dereitos por parte da Administración. Esta resposta administrativa ás súas denuncias, coloca ás persoas que teñen sufrido discriminación nunha situación de grande risco.

DISCRIMINACIÓN E CONDUTAS XENÓFOBAS ENTRE PARTICULARES

Esta tipoloxía abrangue aqueles conflitos entre persoas particulares, sempre que estas non se atopen exercendo funcións vencelladas á Administración, e que acontecen tanto no ámbito público (como a rúa, na escola e o traballo), como no ámbito privado.

Este tipo de condutas discriminatorias achan a súa motivación nun imaxinario racista e/ou xenófobo, pois operan contra persoas pertencentes a un grupo ou colectivo historicamente discriminado, por teren marcadores raciais ou unha orixe diferente. Cómpre sempre atender, nestes casos, á percepción da persoa que recibe a agresión ou a conduta discriminatoria á hora de cualificalo como racismo e/ou xenofobia, como as expresións proferidas no momento ou a pertenza da persoa agresora a determinados colectivos ultras, entre outros factores.

RAZA E CLASE: Cando a aporofobia e racismo van da man

Calquera persoa pode ser vítima de actitudes ou comportamentos racistas cando estes se producen entre particulares e en ámbitos públicos ou privados da sociedade: discusións en locais de ocio, conflitos entre veciños/as por problemas de convivencia, liortas das crianzas na escola, etc. Por iso, sempre que sexa poible, débese avaliar os insultos ou ofensas que se profesan e qué características físicas ou marcadores se teñen en conta para danar a unha persoa, xa que istos indicadores pode axudar a clasificar certas ofensas como racistas, xenófobas ou doutro tipo. Este é o caso de Ibra (nome ficticio), home sen teito ao que se lle fixo protagonista dun feito abominable que acontece unha madrugada nunha das grandes urbes galegas.

Sabido é que a situación de vulnerabilidade que presentan as persoas que dormen e residen na rúa vese agravada pola indefensión na que se atopan todos os días, pero aínda de forma máis notoria cando é fin de semana e coincide con festas e lecer nocturno. Ibra atopábase durmindo na rúa cando cinco rapaces se achegaron onda el para o amolar, simplemente, por ser unha persoa negra indixente. O grupo marchou ao cabo duns minutos, pero non contentos coa actuación, voltaron horas máis tarde ao encontro de Ibra, desta vez cunha actitude moito máis brava e co deliberado obxectivo de continuar a súa agresión, pasando esta de ser meramente verbal (con numerosos insultos racistas) a ser acompañada de golpes. Tras a malleira propinada, decidiron botar o home nun contentor de obra ubicado na zona.

Ibra atopábase durmindo na rúa cando cinco rapaces achegáronse onda el para amolalo, simplemente, por ser unha persoa negra e indixente. O grupo marchou, pero voltaron horas máis tarde co deliberado obxectivo de continuar a súa agresión, pasando esta de ser meramente verbal (con numerosos insultos racistas) a ser acompañada de golpes. Tras a malleira, decidiron botar o home nun contentor de obra ubicado na zona.

O altercado alertou aos veciños/as, que foron os primeiros en chamar á policía, e tamén, ao ver as graves consecuencias do acontecido, chamaron á ambulancia para que Ibra fora debidamente atendido das feridas que presentaba. O home foi atendido no hospital máis próximo, o cal lle emitiu un parte médico da agresión sufrida. Ao mesmo tempo, a policía limitouse a identificar aos agresores/as.

A rápida intervención de distintas entidades sociais da localidade permitiu que Ibra mellorase a súa precaria situación persoal de forma substancial. Meses máis tarde, interpuxo unha denuncia, asesorado por SOS Racismo Galicia, tipificándose o acontecido como delito de lesións con agravante discriminatorio.

É evidente que os/as agresores/as, cunha actitude e comportamento racistas, xenófobos e aporofóbicos cara o indixente que moraba na rúa actuaron con premeditación e aleivosía, pensando que ninguén se alarmaría por teren violentado o corpo dunha persoa indixente, xa que estas figuras sociais se adoitan ser desvalorizadas e invisibilizadas nesta e noutras sociedades. O resultado deste acto de violencia na vida de Ibra xerou profundas secuelas de inseguridade e inestabilidade psico-emocional, como é lóxico deducir.

Agardamos que a mobilización de todas as xentes que conformamos a sociedade na que habitamos permita identificar, rexistrar e denunciar calquera forma de discriminación e maltrato, facendo así valer as vidas e dereitos de todas as persoas e, deste xeito, evitar la aparición de máis casos delictivos como o sufrido por Ibra.

RACISMO INSTITUCIONAL OU DISCRIMINACIÓN NO ACCESO A DEREITOS SOCIAIS

O chamado racismo institucional é un termo acuñado nos anos 60 nos EE.UU., no contexto das loitas polos dereitos da poboación afroamericana, e que fai alusión a aqueles ordenamentos legais e pautas de condutas establecidos cos que as persoas pertencentes ao grupo *dominante* (entendido como colectivo ou agrupación que ostenta os niveis de poder económico e social naquela sociedade) oprimen ao grupo subordinado.

O racismo institucional abrangue varios ámbitos, como son os discursos de representantes institucionais e a utilización pública con fins electoralistas dos discursos xenófobos, e en particular os “discursos de preferencia nacional”; as condutas discriminatorias de funcionarios que representan á Lei e ao Estado (policía, gardia civil, funcionariado de estranxeiría, militares, etc); medidas, regulamentos, leis e decretos que limitan os dereitos sociais, políticos e económicos das persoas por mor do seu lugar de orixe, de nacemento, a súa *raza* ou etnia; e, finalmente, o culturalismo e etnocentrismo que estruturan as políticas sociais e orientan a intervención social dos/as profesionais que traballan en contextos multiculturais no eido social, educativo e sanitario (AGUILAR-BURASCHI, 2012).

As condutas discriminatorias e os abusos de poder levados a cabo polas forzas e corpos de seguranza do Estado, así como as identificacións por perfil étnico ou redadas racistas, tamén son consideradas racismo institucional, mais desde a equipa de SOS Racismo Galicia entendemos que deben ser tratadas de xeito diferenciado, pois cómpre salientar a súa existencia de forma específica, na maior parte dos casos, dada a gravidade que revisten os feitos, polo que se tratarán no seu apartado correspondente.

Nacionalidade e diversidade sexual. O dereito á familia

Cómpre salientar que unha das situacións de abuso policial rexistradas nas que máis se vulnera a liberdade e dereito das persoas se produce no caso dos relacionamentos ou matrimonios entre persoas estranxeiras ou estranxeira-nacional, sendo especialmente significativa cando unha delas se atopa en situación administrativa irregular. A desconfianza por parte dos axentes que traballan no eido da Administración provoca que, en moitos casos, se sintan lexitimados para xulgar ou exercer de observadores da “verdade” (“verdade” segundo as súas concepcións previas), o que constitúe unha pequena mostra de como se valoran e deslexitiman

as relacións sociais que poden manter as persoas de orixe estranxeira ou con certos marcadores raciais.

Este é o caso de Desiré (nome ficticio), a cal leva residindo no país de xeito regular desde hai máis dunha década. O feito de transgredir a “norma” de comportamentos ou orientacións sexuais “normativas” (anteriormente mantiña unha relación cun home, para tempo despois manter un relacionamento afectivo-sexual estable cunha muller) e querer legalizar dita situación coa súa parella (que se atopa en situación irregular administrativa), dan lugar a unha cadea de obstáculos e presións ilícitas por parte da administración e as forzas do Estado como brazos executores.

Co argumento da minoritaria existencia de matrimonios de conveniencia por parte dalgunhas persoas (estranxeiras e/ou españolas) como procedemento para acadar a regularidade administrativa ou nacionalidade de forma máis doada, é utilizada como escusa pola Administración para realizar entrevistas e investigacións policiais/xudiciais de comprobación das relacións afectivas, segundo os requisitos considerados como válidos pola mesma. Este tipo de investigacións ou comprobacións son, a maior parte das veces, totalmente inquisitivas, chegando a considerar en ocasións que atentan contra o dereito á intimidade.

Aínda así, a sabendas da dureza que supoñía este proceso por ser estranxeiras e unha parella non heteronormativa, Desiré e Vanessa diríxense o Rexistro Civil da súa localidade para exercer o seu dereito a contraer matrimonio e dar comezo aos trámites. Cal é a súa sorpresa, cando pouco tempo despois, un axente da policía nacional presentase no domicilio da parella, esixíndolle a Vanessa, cunha linguaxe que podería considerarse agresiva e intimidante, poder entrar no interior da vivenda para facerlle entrega dunha notificación. Ante dita actitude, Vanessa, que naquel intre atopábase soa na casa, deixouno pasar o mesmo tempo que lle indicaba: “Vale, tranquilo, pasa”; ao que o axente lle contestou: “Eu estou tranquilo... A que non deberías estar tranquila es ti, que dentro de 15 días te vamos vir buscar para expulsarte do país se non te vas antes” .

“Eu estou tranquilo... A que non deberías estar tranquila es ti, que dentro de 15 días te vamos vir buscar para expulsarte do país se non te vas antes” .

Esta é unha actuación intimidante e innecesaria, pois non é preciso entrar no domicilio familiar para facerlles entrega dos documentos (cando normalmente estes son enviados por correo certificado ou entregados na porta coa sinatura do correspondente recibí). E nen que dicir ten, a atitude do axente no uso e abuso da súa posición de superioridade, perante o xustificado receo de Vanessa, impoñéndose como autoridade que entende que posúe o dereito de acceder ao domicilio cando queira, mesmo sen ser necesario.

Este tipo de actuacións demostra a liberdade coa que actúan certos axentes de policía fronte a persoas que se atopan en situacións de vulnerabilidade. Non só se cren lexitimados para levar a cabo estes feitos, senón que entenden tamén que non serán denunciados por cometelos. Existe un claro abuso de poder que non se debe permitir, e que hai que enfrontar desde os primeiros indicios. Así mesmo, debe de ser denunciada a discriminación presente nos propios procedementos legais que impón a Administración pública ás persoas que residen, de xeito regular ou irregular, neste país.

Posteriormente a parella conseguiu, despois dun longo proceso, contraír matrimonio, mais a orde de expulsión sigue vixente contra unha delas. Actualmente, tras ter recorrida en sede xudicial esta expulsión, a mesma atópase suspendida até que o xuíz resolva o asunto.

Lembremos que o alicerce fundamental contra as condutas discriminatorias se atopa no artigo 14 da Constitución Española, o cal sinala que non pode prevalecer discriminación algunha por razón de nacemento, *raza*, sexo, relixión, opinión ou calquera outra condición ou circunstancia persoal ou social. E esa prohibición de discriminación esténdese a todos os ámbitos da vida dunha persoa, tanto públicos como privados.

DISCRIMINACIÓN NO ACCESO A DEREITOS SOCIAIS

Denegación de acceso a servizos públicos

Prestacións sociais:

A denegación dunha prestación a unha persoa que teña dereito á mesma por un motivo discriminatorio constitúe delito, pois é unha conducta castigada no artigo 511 do Código Penal:

“O particular encargado dun servizo público que denegue a unha persoa unha prestación

á que teña dereito por razón da súa ideoloxía, relixión ou crenzas, a súa pertenza a unha etnia ou raza, a súa orixe nacional, o seu sexo, orientación sexual, situación familiar, por razóns de xénero, enfermidade ou discapacidade”.

Este tipo de conducta discriminatorias, que poden chegar a supor unha denegación ou rémora á hora de acceder a un recurso público, exemplifica un modo de racismo institucional.

Salientar que as condutas discriminatorias clasificadas nesta tipoloxía non sempre son comportamentos que entren na tipificación arriba exposta, xa que a vulneración de dereitos tamén pode vir da man de normativas ou políticas públicas que xeran discriminación, sexa na lexislación de forma directa, sexa á hora de aplicar ditas normativa.

Esta clase de racismo institucional acontece, segundo os asuntos que chegan a SOS Racismo Galicia, de xeito maioritario nas oficinas de estranxeiría e nos centros de saúde.

Oficinas de estranxeiría:

O racismo institucional afecta directamente á poboación migrante, atopando a súa maior concentración nas oficinas de estranxeiría das Subdelegacións de Goberno. Isto é debido a que tanto as políticas públicas, como os prexuízos do grupo maioritario e de poder da sociedade, coadxuvan no xeito que ten o funcionariado de relacionarse coas persoas asistentes a estas oficinas.

A obrigatoria presencialidade á hora de entregar a documentación nas oficinas de estranxeiría, unido aos poucos recursos económicos destinados á materia para axilizar as longas esperas e a grande cantidade de persoas migrantes que acoden cada día a estas oficinas, deshumanizan os procedementos administrativos, converténdose as persoas en meras “solicitudes”, en nada máis que “números”, o que provoca que a atención moitas veces se precarice, chegando incluso á situacións de vulneración de dereitos.

Nos procedementos de solicitude en estranxeiría, confirmamos que, en repetidas ocasións, o funcionariado non recolle a documentación que os e as interesadas presentan na súa solicitude inicial, baixo o pretexto da falta de algún dos documentos necesarios para a tramitación. En relación a isto, de ser necesario algún documento a máis, a Administración ten a obriga de requirilo posteriormente por escrito, o que vén significar que non é obriga da persoa solicitante a entrega da totalidade da documentación nun primeiro momento. Neste

sentido, o artigo 68 da Lei de *Procedemento Administrativo Común* non esixe a presentación de todos os documentos que deben acompañar a solicitude co escrito inicial, senón que establece que, de carecer algún dos documentos requiridos e imprescindibles, este será requirido pola Administración outorgando 10 días hábiles para a súa presentación por Rexistro público. Así, a negativa de recollida de documentación constitúe unha vulneración de dereitos, que apenas é un reflexo máis do racismo institucional ao que as persoas migrantes se ven sometidas.

Acceso a saúde

No ámbito sanitario, o racismo institucional é continuado, visibilizado a través de condutas que van desde a denegación de atencións médicas a persoas en situación de irregularidade administrativa, até a solicitude de documentación inexistente nos países de orixe das persoas migrantes para o acceso a recursos aos que teñen dereito, pasando por atencións médicas sen respecto pola cultura da persoa atendida, e unha morea de comportamentos e actuacións de vulneración de dereitos por parte do corpo de profesionais sanitario.

SANIDADE UNIVERSAL E DEREITOS HUMANOS: REALIDADE OU FICCIÓN

Semellara que, en relación a persoas que se atopan en situación administrativa irregular, non fosen de aplicación os Dereitos Humanos, que no ámbito de acceso á saúde, as institucións e os gobernos están obrigados a cumprir. É competencia, tanto das institucións do territorio de residencia como das/os profesionais que nel traballan, estar ao tanto sobre a lexislación en materia de dereitos sanitarios, independentemente da situación administrativa da persoa que acuda a un centro de saúde, e, polo tanto, non tentar executar aplicacións de *motu proprio* que violentan e van en prexuízo dos dereitos dos individuos. Isto é o que lle aconteceu a unha persoa que asistiu á oficina de SOS Racismo Galicia, e que tantas veces acontece:

Fatou (nome ficticio), moza de 19 anos embarazada e en situación administrativa irregular acode a SOS Racismo Galicia tras certos contratempos acontecidos no centro sanitario, onde debía facer un seguimento do seu estado de xestación. Tras a cita co profesional médico correspondente, danlle un volante para facer uns análises e comprobar a estabilidade física dela e do/a bebe. Porén, cando a usuaria acode o día seguinte para a extracción de sangue recibe a negativa dunha enfermeira a ser atendida alegando que a rapaza non posúe a tarxeta sanitaria. “Me da igual el volante del médico, no te voy a hacer los análisis porque no tienes

tarjeta sanitaria”, foron as palabras expresadas pola profesional de enfermidade.

“Me da igual el volante del médico, no te voy a hacer los análisis porque no tienes tarjeta sanitaria”.

A incompetencia da enfermeira que se nega a atender á muller embarazada está fortemente vencellada a unha actitude impregnada de superioridade moral, que só é mitigada coa presenza da mediadora da entidade e á insinuación de interpoñer unha reclamación na oficina de atención ao doente, se non se procede á realización da análise de sangue. Por outra banda, cando Fatou e a mediadora acoden á oficina de atención, atópanse con outra negativa, desta vez por parte da profesional administrativa, xustificándose no feito de Fatou non levar seis meses de empadramento no concello, malia as argumentacións xurídicas, establecidas na Lei 4/2000 e outras, sobre o acceso á saúde das mulleres en situación de gravidez, que a mediadora da entidade lle expuxo. Ante estas alegacións da mediadora, a funcionari,a desconfiada, contesta: “no puede ser así, porque sino todos tendríamos los mismos derechos”.

“No puede ser así, porque sino todos tendríamos los mismos derechos”.

Este tipo de comentarios reflicten os discursos discriminantes que están tan normalizados na sociedade. A raíz destas actitudes, cristalízanse as diferencias ou desigualdades que se lexitiman, a partir de certas esixencias, como o feito de ter unha situación administrativa regular para ser atendida nas instalacións sanitarias da localidade.

Queremos pensar que as/os profesionais que traballan nos distintos niveis da atención sanitaria, ou noutros ámbitos da sociedade, non son conscientes do dano que fan ao rexeitar a atención ás persoas en risco de exclusión social e proferir ditos discursos racistas, nocivos e ilegais que non fan máis que menoscar as posibilidades de empoderamento das persoas. De nada serven as desculpas, sempre a posteriori, e sempre na presenza de figuras simbólicas como as mediadoras interculturais, se só se producen cando existe unha sospeita ou

reclamación por vía administrativa.

Na lexislación española en materia de dereitos sanitarios está claramente recollido que toda muller que se ache en territorio do Estado español, independentemente da súa situación administrativa, ten dereito á asistencia médica durante o embarazo, o parto e o posparto. Por isto, todas/os os profesionais do ámbito deberan de estar debidamente informados e non tentar aplicar a lei seguindo as súas premisas subxectivas e totalmente discriminatorias. A día de hoxe dita reclamación se atopa no Servizo Galego de Saúde e seguimos agardando por unha comunicación sobre o estado da solicitude que se fixo desde a entidade.

Nacionalidade

Segundo a lexislación vixente, a solicitude da nacionalidade española debe ser resolta pola Administración no prazo dun ano. Actualmente, as solicitudes están a ser resoltas con case catro anos de retraso, incluso máis nalgún caso, o que consideramos unha vulneración de dereitos, posto que non se está a conceder a nacionalidade a persoas que cumpren todos os requisitos legais esixidos.

Ista realidade, alén dun mero incumprimento de prazos por parte da Administración, supón unha forma máis de racismo institucional, o que significa un verdadeiro agravio aos dereitos das persoas estranxeiras, mermando a práctica dos seus dereitos e dificultando e obstaculizando a igualdade entre a poboación española e a estranxeira.

Desta forma, e até que non consigan a nacionalidade, a maior parte das persoas estranxeiras (agás as persoas dalgúns poucos países e apenas para as eleccións locais) non poden exercer o seu dereito a voto, impendíndoselles a súa participación nos asuntos públicos e na vida política a través do sufraxio ao que deberían ter acceso, mas que non poden exercer por mor da demora da administración.

Denegación de acceso a servizos privados

Na tipoloxía nomeada como discriminación no acceso aos servizos privados, recóllense aqueles asuntos en que é negado, dificultado o acceso ou prestado de xeito diferente un servizo por motivos discriminatorios: por exemplo, a denegación de acceso ao aluguer de vivenda ao observar que a persoa que demanda esta vivenda non é unha persoa branca; a negativa de

entrada a un local de ocio por ser unha persoa racializada; a persecución no interior dun establecemento polo feito de ser unha persoa de orixe estranxeira; ou semellantes...

A denegación de acceso a un servizo no exercicio dunha actividade empresarial ou profesional constitúe un delito penal, castigado con penas de inhabilitación especial para profesión ou oficio educativos, no ámbito docente, deportivo e de tempo libre, conduta tipificada especificamente no artigo 512 do Código Penal:

"Os que no exercicio das súas actividades profesionais ou empresariais denegaren a unha persoa unha prestación á que teña dereito por razón da súa ideoloxía, relixión ou crenzas, a súa pertenza a unha etnia, raza ou nación, o seu sexo, orientación sexual, situación familiar, por razóns de xénero, enfermidade ou discapacidade, incorrerán na pena de inhabilitación especial para o exercicio de profesión, oficio, industria ou comercio e inhabilitación especial para profesión ou oficio educativos, no ámbito docente, deportivo e de tempo libre por un período dun a catro anos."

O descoñecemento de que esta conduta está tipificada como delito é habitual, sobre todo e segundo a experiencia de SOS Racismo Galicia, no ámbito do persoal que desempeña a súa actividade profesional no sector inmobiliario, entendendo que é responsabilidade dos poderes públicos a implantación de medidas encamiñadas a terminar con esta situación, que se reitera de forma continuada, no día a día das persoas migrantes e racializadas.

Vivenda

En relación ao tema inmobiliario en particular, o Real Decreto 1294/2007, de 28 de setembro, que regula os *Estatutos Xerais do Colexio Oficial de Axentes da propiedade inmobiliaria e do seu Consello Xeral*, establece o código deontolóxico do exercicio desta profesión o cal obriga ás axencias inmobiliarias a ofrecer os seus servizos con transparencia e en condicións de igualdade a todas as persoas, prohibindo as prácticas discriminatorias.

Existe, deste xeito, un sentimento de impunidade respecto á negación de servizos no ámbito privado, tendo como exemplo máis numeroso os problemas de acceso á vivenda das persoas migrantes e racializadas que, a pesar de cumprir con todos os requisitos económicos solicitados, atopan serias dificultades para accederen a unha vivenda en alugueiro. Nestes casos, a escusa adoita ser que a vivenda xa está ocupada, ou que a persoa propietaria "ten que pensalo".

O dereito a vivenda, dereito efémero

Cando dende entidades como SOS Racismo Galicia manifestamos de forma aberta a necesidade de loitar contra o racismo e calquera forma de discriminación en todas as esferas da sociedade, referímonos a que as inxustizas e desigualdades de trato se producen, non só, en certos ámbitos da sociedade como o laboral eo educativo, ou cara persoas ou figuras vinculadas estritamente ao mundo migratorio. A existencia duns imaxinarios “moi limitados, homoxéneos e inexistentes” sobre a aparencia ou aparencias que deben de ter as persoas boas, españolas e decentes, sempre pasa por menoscabar a experiencia e vida daquelas que a simple vista posúen marcadores raciais. Este é o caso dos afrodescendentes no Estado español e as múltiples discriminacións que sofren no desenvolvemento da súa vida. O descoñecemento e a ignorancia bañados cunhas pingas de racismo permiten identificar as formas nas que se representa ou desvaloriza a herdanza africana.

Un claro exemplo do que comentamos acontécelle a un xogador de baloncesto, persoa afrodescendente nada en España, ao tentar alugar un piso na Coruña. O feito de programar a cita para ver o inmoble por teléfono permite ao xogador pasar o primeiro filtro de calquera particular non interesada en alugar o piso a persoas estranxeiras ou cunha imaxe ou presenza “escura de máis ou de cor”. Desta maneira, o xogador queda co matrimonio unha mañá para coñecerse e ollar o piso. Ao chegar ao punto de encontro percibe que os arrendatarios fican un pouco contrariados ao velo (non agardaban que a persoa coa que falaran anteriormente ía ser negra), e seguidamente escoita como o home da parella lle di á muller que non lle alugue o piso a persoas de “cor”.

“Non lle alugues o piso a persoas de cor”

O xogador achégase a eles para facerlles saber que el é a persoa interesada en ver o inmoble, dicíndolle inmediatamente a muller arrendadora que xa ten o piso alugado a outra persoa.

Esta experiencia mostra de forma manifesta a discriminación que sofren as persoas con marcadores raciais como os afrodescendentes, independentemente do seu lugar de orixe, situación administrativa, profesión ou nivel educativo e os micro racismos que se producen no

seu día a día e que en moitos casos poden limitar o seu acceso a dereitos tan básicos como é a liberdade e igualdade no acceso a unha vivenda digna.

Dereito de admisión

Islamofobia e xénero. A presunción de inocencia parece ser que non é para todas

Como viñamos comentando noutro caso anterior, as persoas que presentan ou posúen certos marcadores físicos son concebidas “nalgunhas mentalidades” como meros infractores da norma ou figuras que xeran certa desconfianza. Este tipo de discriminación racista é sumamente cotiá para persoas que portan turbantes, hiyabs, veo, etc... sendo as mulleres as grandes protagonistas das miradas, insultos e comportamentos irrespectuosos en torno á súa persoa.

O caso que se presenta a continuación mostra como a vestimenta ou os complementos de roupa son usados, por certas persoas, para construír mitos e falacias sobre os comportamentos que (supostamente) posúen quen as portan.

Unha familia acode a un supermercado dunha zona céntrica da Coruña (preto da súa vivenda familiar) para efectuar as súas compras, como de costume. Despois de realizar a compra, presenta os tickets mensuais e pide unha factura global de todas as compras, como viña facendo desde tempo atrás, facéndoselles entrega dunha factura que apenas reflicte dous tickets de todos os entregados. Ao percatarse do erro, unha das fillas volve ao supermercado para solucionar a situación, atopándose cunha negativa por parte da encargada á emisión dunha factura na que apareza a totalidade dos tickets entregados, baixo a escusa de que os tickets da compra non eran da súa familia, senón que os recolleran do chan, dando por feito que collían os tickets alleos, mais sen contar con probas nin indicios fidedignos.

“Eses tickets non son vosos, recolléstelos do chan”

Esta afirmación non conta con base ou probas sólidas que a respalden, e supón unha falta grave sobre a credibilidade da familia nun procedemento que levaban realizando de xeito

habitual. Aparte da acusación de intento de fraude, a encargada “impón” unha nova norma para cando a familia solicite a emisión de facturas: unha caxeira do propio establecemento debe asinalos no momento da compra para amosar que non son tickets alleos.

Vista a deplorable situación á que se enfronta a familia polos prexuízos da encargada, aquela decide tomar cartas no asunto e interpoñer unha reclamación contra o establecemento a través do teléfono de atención ao cliente e, posteriormente (coa intervención de SOS Racismo) na oficina de consumo, co obxecto de deixar constancia do trato discriminatorio sufrido e das calumnias da encargada do supermercado.

Este acontecemento deixa patente que a encargada do establecemento se vale dos seus prexuízos para xustificar e castigar á familia en cuestión, sen ter proba algunha dos comportamentos dos que as acusa. Así, neste caso, non só se vulneran os dereitos da familia, senón que esta vulneración se perpetúa ao impor condicións especiais e diferentes para a emisión das súas facturas.

É mester neste intre salientar a importancia das redes de información e apoio que entidades como SOS Racismo Galicia brindan para dar a coñecer á poboación sobre os procesos discriminatorios que teñen lugar nos distintos ámbitos da sociedade, sendo unha maneira tamén de deixar constancia do ocorrido. É totalmente inconcibible que se produzan este tipo de situacións no día a día e que os comportamentos discriminatorios fiquen impunes. Na actualidade o Instituto Galego de Consumo arquivou o caso, despois de dar traslado á Axencia Española da Axencia Tributaria, por considerar que non existen probas suficientes para determinar que houbera unha infracción administrativa.

ABUSOS E DISCRIMINACIÓN DOS CORPOS DE SEGURANZA

Actuacións policiais e abuso de poder

A policía é o corpo de seguranza ao servizo do Estado, e, como tal, debe ficar a disposición da sociedade, debendo de atender aos dereitos e necesidades das vítimas que acoden e ela a denunciar ou requiren da mesma algún tipo de actuación.

Porén, e como non podía ser doutro xeito, o funcionariado en concreto, e as forzas e corpos de seguranza do Estado como institución en xeral, non son máis que o reflexo da cultura

dominante na sociedade, compartindo os estereotipos e prexuizos do grupo maioritario. Así, as relacións entre os corpos de seguranza públicos, sobre todo Policía Nacional e Local, coa poboación migrante ou racializada ten sido unha relación complicada ao longo dos anos.

É reiterada a práctica policial de control e realización de identificacións por perfil étnico, consistentes na parada indiscriminada de persoas con base na cor da súa pel ou pertenza a unha *raza* ou etnia diferente á considerada como maioritaria ou nacional. Isto ven significar a grave actuación de identificar a unha persoa pola súa aparencia física e non polas condutas cometidas.

Este tipo de controis baséanse en prexuizos racistas e xenófobos co único obxectivo do control migratorio indiscriminado, baixo o estereotipo as persoas racializadas estaren en situación irregular, cando moitas delas teñen residencia dende hai anos ou son nacionais españolas.

As identificacións por perfil étnico teñen sido condenadas polo Comité de Dereitos Humanos de Nacións Unidas no seu *Ditame a favor de Rosalind Williams Lecraft*, na súa comunicación nº 1493/2006.

Alén diso, este tipo de prácticas policiais xeran desconfianza naqueles que asisten a este tipo de identificacións, creando máis estereotipos e prexuizos nos viandantes que as visualizan, pois inflúen na percepción das testemuñas sobre o concepto que asumen da persoa que está sendo identificada, inoculando no seu imaxinario unha imaxe distorcionada de “delincuencia”.

Cando as persoas identificadas non se atopan en situación administrativa regular, estes controis supoñen a apertura de ordes de expulsión, coa consecuente posibilidade do internamento nos Centros de Internamento de persoas Estranxeiras (CIEs) e, o máis lamentable, estas accións persecutorias policiais constantes xeran un enorme temor na poboación estranxeira, o que a fai dubitar moito cada vez que deba relacionarse co sistema público.

As compañeiras de SOS Racisme Catalunya levaron a cabo este ano, con motivo da retirada prácticas das identificacións por perfil étnico por parte das Forzas e Corpos de Seguranza do Estado, a campaña “Pareu de Pararme”¹ que reflicte esta realidade¹.

¹<https://www.pareudepararme.org/>

DISCRIMINACIÓN NO ÁMBITO LABORAL

No ámbito laboral é frecuente o abuso por parte das persoas ou empresas empregadoras que se aproveitan da especial situación de vulnerabilidade das persoas estranxeiras en situación irregular, pois ao carecer de permiso de traballo, fanno á marxe do sistema, o que permite que se leven a cabo unha maior vulneración de dereitos.

Neste senso, o sector das traballadoras do fogar é un colectivo especialmente caracterizado por unha problemática especial, xa que continúa a ser un emprego case sempre precarizado e no que non hai vixilancia por parte do Estado en ningunha das súas formas, debido a que acontece no ámbito do domicilio, inviolábel a efectos constitucionais, o que non permite, por exemplo, o acceso da Inspección de Traballo sen orde xudicial.

Tamén hai que sinalar a transversalidade do racismo institucional neste ámbito laboral, posto que cando Inspección de Traballo levanta unha acta a unha empresa ou empregador/a por empregar a persoas sen permiso de traballo, a sanción económica é para a empresa, pero o que se descoñece moitas veces é o que acontece coa persoa estranxeira. Pois ben, Inspección de Traballo pon en coñecemento da Subdelegación de Goberno a situación, e esta podería iniciar un expediente sancionador de expulsión se a persoa non ten permiso de residencia en territorio español. Isto provoca que, en ocasións, as persoas que están sendo explotadas laboralmente, pero que se atopan en situación administrativa irregular, rexeiten o denunciar estes abusos polas consecuencias negativas que podería traer este procedemento.

En relación á discriminación en sentido estrito, salienta que certas condutas discriminatorias no ámbito laboral están tipificadas no código penal, no seu artigo 314 CP, o que castiga o seu comportamento:

“Os que produzan unha grave discriminación no emprego, público ou privado, contra algunha persoa por razón da súa ideoloxía, relixión ou crenzas, a súa pertenza a unha etnia, raza ou nación, o seu sexo, orientación sexual, situación familiar, enfermidade ou discapacidade, por exercer a representación legal ou sindical dos traballadores, polo parentesco con outros traballadores da empresa ou polo uso dalgunha das linguas oficiais dentro do Estado español, e non restablezan a situación de igualdade ante a lei tras requirimento ou sanción administrativa, reparando os danos económicos que se derivaron, serán castigados coa pena de prisión de seis meses a dous anos ou multa de 12 a 24 meses.”

Este tipo penal, dentro dos considerados delitos de odio, ten o obstáculo de que limita o tipo penal á situación en que se teña levado a cabo a conduta descrita e non se teña restaurado a situación, dando a oportunidade de reparar o dano a tempo para non ser castigado de xeito penal. Resaltar que isto é independente de que pola vía administrativa o que comete tal conduta poida ser sancionado mediante unha multa económica.

DELITO E DISCURSO DE ODIO

DELITOS DE ODIO

O concepto “delito de odio” é utilizado para referirse a varios tipos penais que se corresponden con varias condutas castigadas polo ordenamento xurídico. Pese a que constitúe un tipo penal específico en si mesmo, regulado no artigo 510 CP, úsase normalmente para describir un tipo de delito baseado nun prexuízo, e debe recoller dous elementos: constituír un delito, é dicir, unha infracción castigada no Código Penal, e unha motivación con base nun prexuízo. É este prexuízo o que diferencia o delito de odio fronte ao delito ordinario.

Cometer un delito con base a un prexuízo supón cometelo contra aquela persoa que pertence a un grupo en concreto, discriminado historicamente por razón da súa *raza* ou etnia, lingua, relixión, orixe ou nacionalidade, sexo, orientación ou identidade sexual... Isto ven dicir que a vítima é, en certo modo, “escollida” pola persoa agresora, quen a selecciona por algunha das características que a conforman.

Aparte o artigo que regula o discurso de odio en particular, existen outros tipos penais enmarcados dentro da categoría de “delitos de odio”, que no presente informe se categorizan nun apartado distinto, por cuestións de especificación das condutas discriminatorias cometidas por motivos de racismo e xenofobia. Aínda así, lembramos que o delito regulado no 511 CP castiga a denegación de prestacións ou servizos públicos e o 512 CP penaliza aquela denegación de prestacións ou servizos privados contra persoas que pertencen a un grupo por motivos racistas, antisemitas ou outros referentes á ideoloxía, relixión ou crenzas, situación familiar, a pertenza dos seus membros a unha etnia, raza ou nación, a súa orixe nacional, o seu sexo, orientación ou identidade sexual, por razóns de xénero, enfermidade ou discapacidade.

Alén, no ámbito laboral, tamén atopamos o artigo 314 CP, que pode ser considerado un delito

de odio, pero que, por razóns de tipoloxía, se clasifica nas discriminacións no ámbito laboral. Finalmente, o 170 CP tipifica aquelas ameazas de cometer un delito contra unha poboación ou un grupo étnico, cultural ou relixioso, colectivo social ou profesional ou calquera outro grupo de persoas.

Tamén encadramos como delito de odio aqueles cometidos polos forzas e corpos de seguranza do Estado, cando levan a cabo conductas racistas ou xenófobas a través do abuso de poder, mediante insultos ou agresións a colectivos vulnerábeis.

Polo tanto, calquera tipo de delito pode ser considerado como un delito de odio sempre que se trate dunha conduta tipificada no Código Penal e que veña motivada por razóns discriminatorias. De xeito concreto, a lexislación en materia penal regula unha agravante que pode ser aplicada a todo tipo de delito e que aumenta a pena do mesmo: trátase do artigo 22.4 CP, que considera agravante o:

“Cometer o delito por motivos racistas, antisemitas ou outra clase de discriminación referente á ideoloxía, relixión ou crenzas da vítima, a etnia, raza ou nación á que pertenza, o seu sexo, orientación ou identidade sexual, razóns de xénero, a enfermidade que padeza ou a súa discapacidade.”

Na práctica, pódese aseverar que o maior escollo na aplicación desta agravante é a dificultade á hora de probar que a conduta principal se deu por un ou varios motivos discriminatorios, pois, por exemplo, a acreditación das lesións pode vir da man da dun parte médico e o informe do médico forense, pero moitas veces a motivación racista ou xenófoba do asunto non fica o suficientemente probada como para que sexa estimada esta agravante concreta. Deste xeito, si queda acreditada a comisión do delito, sendo castigado/a o autor/a do mesmo, pero non a motivación discriminatoria.

Así, en Galicia, o maior número de condutas abrangidas polo que consideramos “delito de odio” recollidas polas OID son agresións físicas cometidas por motivos discriminatorios.

DISCURSO DE ODIO

De todos os xeitos, o tipo específico coñecido como “*delito de odio de referencia*” ou “*discurso de odio*” é o regulado no 510 CP. Un exemplo moi claro, podería ser as habituais manifestacións de odio vertidas nas Redes Sociais.

Este tipo penal establece que sexan castigadas estas conductas, cando se levan a cabo contra *“un grupo, unha parte do mesmo ou contra unha persoa determinada por razón da súa pertenza a aquel, por motivos racistas, antisemitas ou outros referentes á ideoloxía, relixión ou crenzas, situación familiar, a pertenza dos seus membros a unha etnia, raza ou nación, a súa orixe nacional, o seu sexo, orientación ou identidade sexual, por razóns de xénero, enfermidade ou discapacidade”*, cunha pena superior se se levase a cabo a través dun medio de comunicación social, por medio da internet ou mediante o uso de tecnoloxías da información, de modo que, aquel proporcionase accesible a un elevado número de persoas. As condutas penalmente reprobables son as seguintes:

“1. Serán castigados cunha pena de prisión dun a catro anos e multa de seis a doce meses:

Quen publicamente fomenten, promovan ou inciten directa ou indirectamente ao odio, hostilidade, discriminación ou violencia (...)

Quen produza, elaboren, posúan coa finalidade de distribuír, faciliten a terceiras persoas o acceso, distribúan, difundan ou vendan escritos ou calquera outra clase de material ou soportes que polo seu contido sexan idóneos para fomentar, promover, ou incitar directa ou indirectamente ao odio, hostilidade, discriminación ou violencia (...)

Publicamente neguen, trivialicen gravemente ou enaltezan os delitos de xenocidio, de lesa humanidade ou contra as persoas e bens protexidos en caso de conflito armado, ou enaltezan aos seus autores, (...). cando deste xeito se promova ou favoreza un clima de violencia, hostilidade, odio ou discriminación contra os mesmos

2. Serán castigados coa pena de prisión de seis meses a dous anos e multa de seis a doce meses:

Quen lesione a dignidade das persoas mediante accións que entrañen humillación, menosprezo ou descrédito dalgún dos grupos a que se refire o apartado anterior, (...) ou produzan, elaboren, posúan coa finalidade de distribuír, faciliten a terceiras persoas o acceso, distribúan, difundan ou vendan escritos ou calquera outra clase de material ou soportes que polo seu contido sexan idóneos para lesionar a dignidade das persoas por representar unha grave humillación, menosprezo ou descrédito dalgún dos grupos mencionados, dunha parte deles, ou de calquera persoa determinada por razón da súa pertenza aos mesmos.

Quen enalteza ou xustifiquen por calquera medio de expresión pública ou de difusión os delitos que fosen cometidos contra un grupo, unha parte do mesmo, ou contra unha persoa determinada por razón da súa pertenza a aquel por motivos racistas, antisemitas ou outros referentes á ideoloxía, relixión ou crenzas, situación familiar, a pertenza dos seus membros a unha etnia, raza ou nación, a súa orixe nacional, o seu sexo, orientación ou identidade sexual, por razóns de xénero, enfermidade ou discapacidade, ou a quen participase na súa execución.

Os feitos serán castigados cunha pena dun a catro anos de prisión e multa de seis a doce meses cando dese modo promóvase ou favoreza un clima de violencia, hostilidade, odio ou discriminación contra os mencionados grupos.”

Ao igual que van cambiando os tempos, a sociedade e a nosa participación nela, tamén se van modificando as canles de comunicación que usamos para estar en contacto coas persoas. Neste punto, é sumamente importante salientar as actitudes e comportamentos que se producen nas plataformas ou redes sociais e a maneira axeitada de detectar os posibles casos de discriminación. O anonimato que conleva este tipo de plataformas favorece e ou permite que proliferen as descualificacións e se produzan delitos de odio cara a diferentes persoas ou minorías. A difusión de novas falsas e o uso ilexítimo de certos titulares vinculados á poboación inmigrante/estranxeira ou posuidora de marcadores raciais polos medios de comunicación ou os propios partidos políticos, abre a porta a que ese tipo de imaxinario penetre na poboación e se reforcen as mensaxes negativas. Este é o caso das dúas imaxes que se incorporan a continuación.

O DISCURSO DE ODI NAS RRSS

Unha das imaxes ten que ver cun artigo publicado pola entidade, titulado “España, un país racista”, e o outro é un obradoiro de intercambio de pensamentos organizado por AfroGalegas, colectivo referente das persoas afrodescendentes que se fundou na Coruña para dar voz e imaxe a unha colectividade que se debe lexitimar na sociedade. Ámbolos dous casos son utilizados por unha mesma persoa que aproveita a oportunidade para compartir as publicacións (feitas polas organizacións) e efectuar sendos comentarios discriminatorios. O primeiro deles é un ataque directo cara a poboación estranxeira e cara a SOS Racismo Galicia (por contra), baseándose nun discurso ficticio de “aproveitamento de dereitos e axudas” que esa persoa considera que acontece con ditas poboacións. Esta é unha das manifestacións máis comúns que se encontran nas redes e debemos enfrontar: a construción dun mito que penaliza e estigmatiza ás poboacións estranxeiras con falacias que son fácilmente interiorizadas e naturalizadas pola poboación en xeral. Basta traballar de perto coas poboacións (nacionais, inmigrados, estranxeiros, etc. de todo o territorio) para coñecer cales son os dereitos que teñen no Estado español, cómo son os procesos de inserción laboral e os requisitos que existen para poder optar a certas axudas.

A segunda crítica vén dirixida a grupos como AfroGalegas e á organización de eventos e debates, tanto abertos a todo o público como pechados, que permitan intercambiar e

construir identidades e pensamentos diversos en torno a diferentes temáticas que lles afectan como persoas racializadas en Galicia.

A persoa agresora é denunciada por parte desta entidade pero a resposta que reciben por parte da páxina non foi a mesma. Nun dos casos si que se percibe un tratamento discriminatorio que vulnera as normas comunitarias de Facebook e acaban

eliminando a publicación, mais no segundo vemos como non ocorre o mesmo. Pídeselle á usuaria ofendida que elimine a dita persoa da páxina (non ten amizade coa persoa agresora, esta simplemente comparte a publicación do evento e fai burla do mesmo), pero a conduta non é eliminada por Facebook. Cabe preguntarse se as normas de Facebook só *funcionan* para preservar os intereses de certas entidades con máis renome que a de grupos menos coñecidos ou se ditas normas comunitarias de seguridade tamén teñen en conta insultos que van dirixidos a organizacións ou grupos claramente racializadas e se poden considerar un delito.

A diferente forma de reaccionar e incluso resolver os casos denunciados fan pensar que non todas as agresións se rixen por un mesmo nivel de dureza e que certos agravios están normalizados na

sociedade e, por ende, na comunicación a través das redes sociais.

É necesario implantar un código xeral e específico en todos os ámbitos da sociedade e nas formas de conexión e comunicación existentes, que permita avaliar e castigar este tipo de condutas na rede para que ninguén se sinta ofendida, e en caso de sufrir ditas agresións, castígalas duramente e elimínalas de calquera medio social.

VALEDORA DO POBO

Introdución

A Valedora do Pobo² é o alto comisionado do Parlamento de Galicia para a defensa dos dereitos e liberdades comprendidos no título I da Constitución e no Estatuto de Autonomía de Galicia. Con este fin, e en xeral co obxecto de coñecer o pleno respecto á lei e o dereito, o/a Valedor/a do Pobo supervisará de oficio ou a instancia de parte (a través dunha queixa) a actividade da Administración da Comunidade Autónoma galega e dos seus entes e empresas públicas ou dependentes, así como a da Administración local naquelas materias que sexan competencia da nosa Comunidade.

Así pois, SOS Racismo Galicia ten presentado algunhas queixas, acompañadas cos seus respectivos informes xurídicos, sobre algunhas actuacións das Administracións, sempre tras ter finalizado sen avinza a mediación e a vía administrativa previa co organismo reclamado.

Cómpre expor, a continuación, algúns dos asuntos de aplicación desigual de dereitos da administración, contra os que SOS Racismo Galicia interpuxo queixa ante a Valedora do Pobo.

O dereito á educación: Escolas Oficiais de Idiomas

A problemática de acceso ás Escolas Oficiais de Idiomas, ou E.O.I., en Galiza foi detectada por SOS Racismo Galicia a raíz do intento de matrícula nos cursos regulares de idiomas dunha persoa estranxeira, matriculación que lle foi rexeitada por carecer de tarxeta de residencia de estranxeira. Tras unha mediación coa Escola de Idiomas sita na Coruña, comunícasenos desde esta que non é suficiente a identificación mediante pasaporte, senón que se esixe esta tarxeta de residencia para poder acceder aos cursos regulares de idiomas, aínda que non é necesaria para a presentación do exame nas probas de acceso libre. Isto aparece na Circular que rexe o

²<https://www.valedordopobo.gal/>

acceso ás EOI 3/2018, sen que se solicite este tipo de documentación en outros centros educativos como a Universidade, os Institutos, os Centros de Formación Profesional, as escolas públicas e outras Escolas de Idiomas Oficiais ubicadas noutros territorios do Estado.

Unha vez finalizada a vía administrativa de reclamación ante a propia E.O.I., en SOS Racismo Galicia vese a necesidade de acudir á Valedora do Pobo, en defensa do dereito das persoas migrantes ao acceso á educación e igualdade de dereitos. Así mesmo, o informe que a continuación se expón, é o presentado ante a Valedora do Pobo, que tras varias tentativas de reapertura do proceso por parte da entidade SOS Racismo Galicia, termina por archivar o asunto, baixo a premisa de que as solicitudes de documentación en cada centro educativo dependen da vontade política que posúan.

Á XUNTA DE GALICIA. CONSELLERÍA DE EDUCACIÓN

SERVIZO DE ENSINANZAS EN RÉXIME ESPECIAL.

ESCOLAS OFICIAIS DE IDIOMAS

Asunto: Modificación da normativa de inscrición no acceso a matrícula oficial das Escolas Oficiais de Idiomas(circular 3/2018 de acceso ao curso 2018/2019)

Desde “**SOS RACISMO GALICIA**” queremos salientar a problemática existente dada pola normativa de acceso ás Escolas de Idiomas, facendo fincapé na importancia de **modificar as normas para o acceso e inscrición na matrícula oficial das Escolas Oficiais de Idiomas**. En concreto, debemos facer referencia á documentación requirida para o acceso aos mesmos, cuxa única finalidade é identificativa, e que ven a supor unha situación de flagrante **discriminación indirecta** para o colectivo de persoas que carecen de N.I.E. por atoparse en situación administrativa irregular. Dita discriminación tradúcese nunha violación de dereitos fundamentais ao excluír do dereito de acceso á educación ás persoas estranxeiras sen residencia legal, esixindo esta como requisito ás súas solicitantes.

Deste xeito, temos constancia e coñecemento desta situación despois de varios intentos dalgunhas persoas estranxeiras sen N.I.E. en situación administrativa irregular que, á hora de solicitar a matrícula oficial nos cursos de idiomas, viron negado o seu acceso a matrícula oficial das Escolas de Idiomas de Galicia, o que reviste unha discriminación indirecta e flagrante fronte ás persoas en situación irregular. É por iso que nos vemos na obriga de emitir o presente informe co fin de que se acade a **modificación de dita normativa**.

Dereito á educación

O Dereito á educación é universal e aparece recoñecido na Declaración Universal dos Dereitos Humanos no seu artigo 26, cítase:

1. Toda persoa ten dereito á educación. A educación debe ser de balde, polo menos no concernente á instrución elemental e fundamental. A instrución elemental será obrigatoria. A instrución técnica e profesional haberá de ser xeneralizada; o acceso aos estudos superiores será igual para todos, en función dos méritos respectivos.

2. A educación terá por obxecto o pleno desenvolvemento da personalidade humana e o fortalecemento do respecto aos dereitos humanos e ás liberdades fundamentais; favorecerá a comprensión, a tolerancia e a amizade entre todas as nacións e todos os grupos étnicos ou relixiosos, e promoverá o desenvolvemento das actividades das Nacións Unidas para o mantemento da paz.(...)

Do mesmo xeito, aparece regulado na Constitución Española no seu artigo 27:

1. Todos teñen o dereito á educación. Recoñécese a liberdade de ensino.

Este recoñecemento de dereitos implica a responsabilidade dos poderes públicos de garantir por igual, e en igualdade de condicións, o acceso á educación de toda a cidadanía, independentemente da situación administrativa na que se atopen os cidadáns e as cidadás.

Non debemos esquecer que é compromiso das nosas institucións a adopción de medidas que prevexan e sancionen a discriminación contra as persoas migrantes en situación irregular. Así mesmo, ao igual que calquera outra persoa, polo mero feito de selo, deben ter garantido o acceso á educación en igualdade de condicións que o resto da cidadanía, independentemente da súa situación administrativa. Nesta liña, non pode darse ningún tipo de exclusión discriminatoria nas normas reguladoras do exercicio de calquera dereito, como é o caso da circular que regula o acceso aos cursos das Escolas de Idiomas, en relación á documentación solicitada para matricularse nos mesmos.

Sinalar que garantir o acceso de tódalas persoas, independentemente da súa situación administrativa, aos cursos das Escolas de Idiomas xa se vén **garantindo noutras comunidades autónomas tales como Andalucía, Aragón, Canarias, Castilla y León, Comunitat Valenciana,**

Euskadi, Madrid e Nafarroa, polo que o requirimento do N.I.E. non responde a unha obriga xurídica, senón a unha falta de vontade política, xa que non existe impedimento legislativo que invalide o acceso mediante outros documentos de identificación.

Todas elas garanten o acceso a matrícula oficial das Escolas de Idiomas para as persoas estranxeiras da súa comunidade que, por causas alleas á súa vontade, non dispoñen de permiso de residencia. Permitir o acceso á Escola de Idiomas a outros colectivos e non a este, polo simple feito da súa situación administrativa, implica vulnerar o principio de igualdade e fomentar, á súa vez, a discriminación, asunto que, como ben sabemos, está totalmente prohibido e sancionado na nosa lexislación.

Identificación mediante pasaporte ou outros documentos acreditativos oficiais

Un dos documentos necesarios e que se requiren para o acceso a matrícula oficial é ter o documento nacional de identidade (D.N.I.) ou o número de identificación de estranxeiro (N.I.E.), non permitindo o acceso aos cursos das persoas que apenas teñen o pasaporte. Isto aparece na **Circular 3/2018, da Dirección Xeral de Educación, Formación Profesional e Innovación Educativa, pola que se ditan instrucións para a preinscrición, admisión e matrícula nas escolas oficiais de idiomas de Galicia no curso 2018-2019:**

II. Matrícula

4. Procedemento de matrícula

4.4. O alumnado de novo acceso deberá presentar, ademais do anterior, a seguinte documentación:

- Fotocopia do DNI, ou do NIE no caso de estranxeiros.

Debemos salientar que **as persoas en situación administrativa irregular, non teñen acceso ao N.I.E., sendo o seu documento identificativo por excelencia o pasaporte, o que sendo unha cuestión meramente formal a efectos de identificación ten como consecuencia directa, entre outras inxustizas, a imposibilidade de acceder a matrícula oficial da EOI, pese a poder acreditar a identificación mediante outros documentos igualmente válidos.**

Desde Sos Racismo Galicia vémonos na necesidade de reiterar que as persoas solicitantes desta axuda son todas residentes na nosa comunidade galega, mais algunhas veces, por

circunstancias alleas á súa vontade, carecen doutra identificación que non sexa o pasaporte en vigor. Deste xeito, non hai que esquecer que este é un documento perfectamente válido para a identificación das persoas, segundo o establecido no noso ordenamento xurídico:

Artigo 161 do Decreto 2 de xuño de 1944, polo que se aproba con carácter definitivo o Regulamento da organización e réxime do Notariado establece que *os estranxeiros non residentes a súa nacionalidade e identidade acreditarase mediante pasaporte ou mediante calquera outro documento oficial expedido pola autoridade competente do seu país de orixe que sirva a efectos de identificación que sirva a efectos de identificación, o que se certificará en caso de dúbida pola autoridade consular correspondente.*

Por tanto, se para o fedatario público do noso sistema xurídico, que garante a lexitimidade dos documentos e proporciona á cidadanía a máxima seguridade xurídica, é válido o pasaporte en vigor expedido polas autoridades do país de orixe para a identificación das persoas estranxeiras, non resulta razoable, pois, que a afectos de identificación para o acceso a un curso de idiomas se esixa obrigatoriamente a presentación do N.I.E. Entendemos, polo tanto, que existe unha clara discriminación indirecta da normativa de acceso aos cursos de idiomas cara este colectivo.

En consecuencia, a efectos de acreditar a identificación do alumnado, non é necesaria a achega de N.I.E., xa que este só proba a existencia dun permiso para residir no Estado español, existindo, porén, outros documentos identificativos igualmente válidos e oficiais, como pode ser o devandito pasaporte.

Ademais, **carece de sentido que o N.I.E. apenas sexa requirido para a “Matrícula Oficial” e non así, para a “Matrícula por libre” ou “Probos de calificación”, as cales podéanse realizar identificándose mediante o pasaporte.** De novo, trátase dunha normativa incoherente que exclúe a un amplo colectivo de poboación migrante, que, por outra banda, é principalmente demandante de formación nos idiomas da sociedade de acollida, contribuíndo este impedimento a dificultade de inclusión sociolaboral no país de destino.

En definitiva, tal e como xa expuxemos, **a efectos de identificación resultaría perfectamente válida a achega de pasaporte en vigor expedido polas autoridades do país de orixe**, xa que esta vén sendo a práctica legal realizada polos **fedatarios públicos para a identificación de persoas** estranxeiras e que resulta perfectamente válida xuridicamente. Alén de terse establecido en multiplicidade de Comunidades Autónomas, onde ven sendo práctica común.

Discriminación indirecta

O feito de **obstaculizar o acceso a certos colectivos**, facendo diferenza entre persoas soamente pola situación administrativa das mesmas, vulnera os Dereitos Fundamentais. Deste xeito, vir esixindo unha documentación que carece de xustificación algunha, sen facilitar medidas alternativas recollidas no ordenamento xurídico para salvagardar esta situación, vulnera asemade os principios de igualdade e non discriminación.

Non é de obviar que este tipo de trabas impostas polas administracións as persoas destinatarias constitúe unha **discriminación indirecta**, na que, por razóns contrarias á lei, se exclúe do acceso aos cursos de idiomas a un colectivo en situación de vulnerabilidade.

Deste xeito, a **lei 62/2003, de 30 de decembro, de Medidas fiscais, administrativas e da orde social**, no seu **artigo 28 define o principio de igualdade de trato e a discriminación indirecta:**

1. Para os efectos deste capítulo entenderase por:

a) Principio de igualdade de trato: a ausencia de toda discriminación directa ou indirecta por razón da orixe racial ou étnica, a relixión ou conviccións, a discapacidade, a idade ou a orientación sexual dunha persoa. (...)

c) Discriminación indirecta: cando unha disposición legal ou regulamentaria, unha cláusula convencional ou contractual, un pacto individual ou unha decisión unilateral, aparentemente neutros, poidan ocasionar unha desvantaxe particular a unha persoa respecto doutras por razón de orixe racial ou étnica, relixión ou conviccións, discapacidade, idade ou orientación sexual, sempre que obxectivamente non respondan a unha finalidade lexítima e que os medios para a consecución desta finalidade non sexan adecuados e necesarios.

Esta mesma lei, no seu artigo 29, fai referencia en concreto **á educación:**

1. Esta sección ten por obxecto establecer medidas para que o principio de igualdade de trato e non discriminación por razón da orixe racial ou étnica das persoas sexa real e efectivo na educación, a sanidade, as prestacións e os servizos sociais, a vivenda e, en xeral, a oferta e o acceso a calquera bens e servizos.

Alén, a **Lei Orgánica 4/2000, de 11 de xaneiro, sobre Dereitos e liberdades dos estranxeiros en España e a súa integración social**, no seu artigo 23 regula o que é considerado un **acto**

discriminatorio:

1. Para os efectos desta Lei, representa discriminación todo acto que, directa ou indirectamente, leve unha distinción, exclusión, restrición ou preferencia contra un estranxeiro baseada na raza, a cor, a ascendencia ou a orixe nacional ou étnica, as conviccións e prácticas relixiosas, e que teña como fin ou efecto destruír ou limitar o recoñecemento ou o exercicio, en condicións de igualdade, dos dereitos humanos e das liberdades fundamentais no campo político, económico, social ou cultural.

2. En calquera caso, constitúen actos de discriminación:

(...) e) Constitúe discriminación indirecta todo tratamento derivado da adopción de criterios que prexudiquen aos traballadores pola súa condición de estranxeiros ou por pertencer a unha determinada raza, relixión, etnia ou nacionalidade.

A discriminación no acceso aos cursos das Escolas de Idiomas menoscaba un dos principios fundamentais da nosa Constitución, o principio á igualdade e á non discriminación. Neste sentido, nosa propia Carta Magna establece que, *corresponde aos poderes públicos promover as condicións para que a liberdade e a igualdade do individuo e dos grupos en que se integra sexan reais e efectivas; remover os obstáculos que impidan ou dificulten a súa plenitude e facilitar a participación de todos os cidadáns na vida política, económica, cultural e social* (artigo 9.2 CE), xunto ao artigo que establece que *España constitúese nun Estado social e democrático de Dereito, que propugna como valores superiores do seu ordenamento xurídico a liberdade, a xustiza, a igualdade e o pluralismo político*(artigo 1.1 CE).

É evidente, que a Administración Pública está a eludir este imperativo constitucional, excluindo ás persoas sen permiso de residencia do acceso á educación polo mero feito de non atoparse en situación regular e carecer de N.I.E. Daí que a Administración Pública, incumprindo a súa obrigaón principal, non promove a igualdade do individuo que recolle o propio artigo 9.2 CE, senón que afonda aínda máis esta desigualdade e obstaculiza o cumprimento desta garantía fundamental, dificultando a participación de *todas* as persoas nos distintos ámbitos da nosa sociedade (política, económica, cultural e social).

En conclusión, resulta ilóxico contemplar como única documentación posíbel para identificar ás persoas estranxeiras o N.I.E. Ademais de que a situación fáctica de atoparse administrativamente irregular resulta algo alleo á vontade destes colectivos, pois o seu desexo non é outro que regularizar a súa situación administrativa e poder integrarse socialmente na

nosa comunidade. A través do acceso á educación, neste caso de idiomas, pode facilitar a súa inclusión social e cultural na nosa sociedade e o acceso a un traballo que lle permita tramitar o seu permiso de residencia no caso de dar cumprimento a outra serie de requisitos.

Desta forma, as persoas estranxeiras que carezan da autorización de residencia non poden acceder á documentación solicitada na normativa vixente, o que trae como consecuencia unha situación de discriminación indirecta, ao se tratar dunha normativa que castiga especialmente ao colectivo de persoas en situación administrativa irregular. **Desta forma, a colectivos en exclusión ou en risco, négaselle o acceso á educación en idiomas por unha cuestión de forma, afastada da realidade dos feitos.** Desde Sos Racismo Galicia entendemos que esta cuestión sería **facilmente solucionable se admiten a identificación da persoa mediante outra documentación, como pode ser o pasaporte.**

Por conseguinte, cómpre unha ampliación e modificación da normativa de acceso a matrícula das Escolas de Idiomas nestes termos, atopándonos nun momento perfecto para engadir a nosa solicitude á normativa, en aproveitamento do comezo do novo curso. Solicitamos, por tanto, se poña fin a esta situación de discriminación indirecta do xeito máis rápido posible, para dar solución a este escenario discriminatorio fronte ao colectivo de persoas en situación administrativa irregular.

Discriminación Indirecta: Tarxeta benvida

A detección da problemática de acceso á axuda social da Tarxeta Benvida vén limitada a que, necesariamente, un dos membros da parella debe atoparse en situación administrativa regular. A ollos de SOS Racismo Galicia, isto xera discriminación indirecta, posto que limita o exercicio de dereitos e vai en contra da finalidade da axuda e da norma, que é unha colaboración para os proxenitores/as en relación á crianza da súa filla ou fillo. Deste modo, négase esta axuda a aquelas persoas en situación irregular, mesmo en casos en que un dos/as proxenitores/as e a crianza son persoas españolas.

Deste modo, mediamos coa Xunta de Galicia para a consecución do fin último que é o acceso de todas as persoas a esta axuda. Ao non ser satifeitas todas as demandas esixidas no informe xurídico inicial, deixando fora a aquelas familias nas que ambos proxenitores/as estiveran en situación irregular, vímonos na obriga de presentar un segundo informe, solicitando esta ampliación, co fin de denunciar a discriminación indirecta causada pola normativa que rexe a

prestación.

Á CONSELLERÍA DE POLÍTICA SOCIAL

DIRECCIÓN XERAL DE FAMILIA, INFANCIA E DINAMIZACIÓN DEMOGRÁFICA

SERVICIO DE CONCILIACIÓN FAMILIAR

EDIFICIO ADMINISTRATIVO SAN CAETANO A PIRÁMIDE

C.P. 15781 – SANTIAGO DE COMPOSTELA

SOS RACISMO GALICIA con CIF G15651508, e con enderezo a efecto de notificacións na localidade de A Coruña, rúa Alcalde Lens nº 34, 1ºC, expon que:

O pasado día 26 de outubro de 2017, a asociación SOS Racismo Galicia, en representación de Foro Galego de Inmigración, presentou un informe xurídico en relación a discriminación indirecta de certos colectivos vulnerables derivada da regulación da Tarxeta Benvida aprobada polo organismo ao que nos diriximos, a través da Orde do 23 de decembro de 2016 e, pola que se establecen as bases que regulan a concesión da axuda económica a través da Tarxeta Benvida destinada as familias con fillas e fillos nados no ano 2017 e procédase á convocatoria.

SOS Racismo Galicia a través do Foro Galego de Inmigración, puxo en coñecemento deste órgano a través de diferentes medios a problemática que presentaba a normativa vixente na data do anterior escrito, expoñendo unha serie de medidas que poderían solucionar estas barreiras inxustificadas. Unha vez publicada a nova *Orde do 19 de decembro de 2017 pola que se establecen as bases polas cales se rexerá a concesión da axuda económica, a través da tarxeta Benvida, para as familias con fillas e fillos nados/os no ano 2018 e se procede á súa convocatoria*, observamos que parte destes impedimentos non foron solventados.

1. Requerimento de DNI ou NIE da persoa solicitante

As persoas solicitantes desta axuda son todas residentes na nosa comunidade galega, mais algunhas veces, por circunstancias alleas á súa vontade, carecen doutra identificación que non sexa o pasaporte en vigor.

Non hai que esquecer que este é un documento perfectamente válido para a identificación das persoas.

Artigo 161 do Decreto 2 de xuño de 1944, polo que se aproba con carácter definitivo o Regulamento da organización e réxime do Notariado establece que *“os estranxeiros non residentes a súa nacionalidade e identidade acreditarase mediante pasaporte ou mediante calquera outro documento oficial expedido pola autoridade competente do seu país de orixe que sirva a efectos de identificación, o que se certificará en caso de dúbida pola autoridade consular correspondente”*.

Por tanto, se para o fedatario público do noso sistema xurídico, que garante a lexitimidade dos documentos e proporciona á cidadanía a máxima seguridade xurídica, é válido o pasaporte en vigor expedido polas autoridades do país de orixe para a identificación das persoas estranxeiras, non resulta razoable, que a afectos de identificación dunha axuda esíxase exclusivamente a estas a presentación do N.I.E.

Entendemos unha vez mais que existe unha discriminación indirecta da lei cara este colectivo, xa que dispoñer ou non do N.I.E. é alleo á vontade das persoas estranxeiras que residen na nosa Comunidade.

Tal e como xa expuxemos no noso primeiro informe, no **artigo 5.1.a) da orde** o que realmente se esixe como requisito é que a persoa proxenitora solicitante *“teña a súa residencia habitual en Galicia”*.

Para atender ao concepto de “residente habitual” debe acudirse a definición xurídica recollida na **LIRPF**, concretamente no seu **artigo 9.1**, que afirma que, *“entenderase que o contribuínte ten a súa residencia habitual en territorio español cando (...) permaneza máis de 183 días, durante o ano natural”*.

En consecuencia, a efectos de acreditar este requisito, non é precisa a achega de N.I.E., ao non resultar proba que acredite a residencia na nosa comunidade durante máis de 183 días. O documento que realmente acredita este requisito, como resulta obvio, non é outro que o certificado de empadramento nun Concello da nosa comunidade. O N.I.E. só proba a existencia dun permiso para residir no Estado español, pero non a residencia habitual, tal e como esixe a orde.

En definitiva, tal e como xa expuxemos,

- A efectos de identificación resultaría perfectamente válida a presentación de pasaporte en vigor expedido polas autoridades do país de orixe, xa que esta vén sendo a práctica legal realizada polos nosos fedatario públicos para a identificación de persoas estranxeiras e que se contempla perfectamente válida xuridicamente.
- A efectos de acreditar o requisito de residencia habitual, non resulta apropiado esixir a achega de N.I.E., senón dun certificado de empadramento que efectivamente acredite esta.

2. Requisito de achega de Declaración do Imposto da Renda das Persoas Físicas (en diante IRPF).

Desde SOS Racismo Galicia entendemos que a aplicación deste requisito é unha discriminación indirecta cara todos eses/as veciños/as galegos/as que por non dispoñer dunha autorización administrativa como é o permiso de residencia, e por tanto non constar nas bases de datos da Axencia Tributaria, non poden acceder a dita certificación.

En todo caso, a **Lei de Subvencións de Galicia, artigo 10.7**, aplicable á regulación desta axuda económica, establece que a acreditación destas circunstancias *“poderá realizarse mediante testemuño, certificados telemáticos ou transmisións de datos, de acordo co establecido na normativa correspondente ou mediante unha certificación administrativa segundo os casos. Devandito documento poderá ser substituído por unha declaración responsable”*.

De igual forma, o artigo 69 da **Lei 39/2015, do 1 de outubro, do Procedemento Administrativo Común das Administracións Públicas**, prevé a posibilidade de que o/a interesado/a acredite mediante declaración responsable que cumpre cos requisitos establecidos na normativa vixente para obter o recoñecemento dun dereito ou facultade.

Sendo conscientes da necesidade de control e transparencia das Administracións públicas a hora da concesión de ditas axudas, non solicitamos que estas persoas queden exentas de acreditar a súa situación financeira, senón que se lles faciliten alternativas que fomenten o acceso en igualdade de condicións para todala cidadanía galega, xa que de non facelo, o que se consegue é obstaculizar o acceso a un número de solicitantes que teñen dereito a dito recurso económico e que cumpren perfectamente coas circunstancias e finalidade para a cal se convoca a propia axuda.

Carece de sentido destinar unhas partidas orzamentarias a estas axudas se logo se impide o acceso ás mesmas a aquelas persoas que teñen dereito e a precisan.

Por tanto, desde o noso humilde punto de vista xurídico, entendemos que resultaría perfectamente válido que aquelas persoas estranxeiras que carezan de Declaración da Renda pola ausencia de permiso de traballo, razón pola que están exentos tamén de confeccionar a declaración, acrediten dita situación mediante unha declaración responsable que probe dita circunstancia, así como os requisitos esixidos nos apartados 2 e 3 do artigo 10 da *Lei de Subvencións de Galicia*.

3. O interese superior do menor

Finalmente, consideramos fundamental ter moi presente cal é o obxecto desta axuda. De acordo coa Exposición de motivos desta orde o seu obxecto é *“regular os requisitos e procedemento de concesión dunha axuda económica ás familias con fillas e fillos nados no ano 2017 (...) con esta axuda preténdese contribuír a sufragar os gastos derivados da crianza durante o primeiro ano de vida”*. Trátase, por conseguinte, dun dereito en favor dos/as menores recentemente nados/as, o cal se materializa pola nosa administración galega a través desta axuda que garante a satisfacción das necesidades básicas dos/as mesmos/as.

Na súa virtude, debe terse moi presente entre outros instrumentos normativos, a ***Declaración dos Dereitos do neno, do 20 de novembro de 1959***, que recoñece no **Principio II** da mesma, o dereito a unha protección especial e a disposición de oportunidades e servizos, *“...dispensado todo iso pola lei e por outro medios, para que poida desenvolverse física, mental, moral, espiritual e socialmente en forma saudable e normal, así como en condicións de liberdade e dignidade. Ao promulgar leis con este fin, a consideración fundamental á que se atenderá será o interese superior do neno.”*

Outro instrumento de ámbito internacional e obrigatorio para aqueles Estados parte das Nacións Unidas, entre os que se atopa España, recoñece os **dereitos humanos básicos dos nenos, nenas e adolescentes**. En virtude do mesmo proclámanse catro **principios fundamentais** que son: a non discriminación, o interese superior do neno, o dereito á vida, a supervivencia e desenvolvemento, e a participación infantil. Merece especial mención o **artigo 27** que esixe que os Estados parte recoñezan o dereito a todo/a neno/a a un nivel de vida adecuado para o seu desenvolvemento físico, mental, espiritual, moral e social. Así mesmo,

esixe aos Estados Partes, a adopción de *“medidas apropiadas para axudas aos pais e outras persoas responsables polo neno/a para dar efectividade a este dereito e, en caso de ser necesario, proporcionarán asistencia material e programas de apoio, particularmente con respecto á nutrición, o vestiario e á vivenda.”*.

4. Discriminación indirecta

Por todo iso, non resulta coherente a convocatoria dunha axuda destinada a satisfacción das necesidades básicas durante os primeiros anos de vida dos/as menores, e á súa vez, obstaculizar o acceso a certos colectivos, esixindo unha documentación que carece de xustificación algunha (D.N.I. ou N.I.E. vs. Pasaporte), e en outros non facilitando medidas alternativas recollidas no ordenamento xurídico (Declaración da Renda vs. Declaración Responsable). Con esta acción o único que se acada é limitar o acceso a aquelas persoas que carecen dun permiso de residencia en España, o cal é unha discriminación indirecta debido a que sería contrario ao noso ordenamento xurídico, así como aos valores da Constitución.

Non é de obviar que este tipo de trabas impostas polas administracións as persoas destinatarias deste convocatoria, non deixa de ser unha vulneración de dereitos humanos. Iso é un claro exemplo de **discriminación indirecta**, en que se exclúe do acceso a estas axudas a un colectivo en situación de vulnerabilidade, o cal é contrario a todo o noso ordenamento xurídico e, consecuentemente, resulta un feito propio de ser sancionado.

5. Dereito a resposta por parte da Administración

Por último, dada a falta de contestación por parte deste organismo, queremos lembrar a normativa en materia de procedemento administrativo común, concretamente o **artigo 21** da **Lei 39/2015**, que esixe a obrigaón de resolucións ás nosas administracións públicas; así como, dos dereitos dos/as interesados/as contemplados no **artigo 53** do mesmo texto legal, solicitando que se dea resposta por escrito á nosa solicitude da subsanación no procedemento aplicado no acceso a solicitude de Tarxeta Benvida, a prol de eliminar as trabas que implican unha discriminación indirecta cara as persoas que carecen da autorización administrativa de residencia, permitindo a achega dos documentos expostos na súa substitución, os cales tal e como se expuxo o corpo deste escrito resultan perfectamente válidos para a súa identificación e verificación de requisitos esixidos na propia orde.

Discriminación Indirecta: Tarxeta Millenium

Este é un dos casos máis recurrentes en canto a reclamacións, atendido en SOS Racismo Galicia durante o pasado 2018: a TARXETA MILLENIUM SOCIAL PARA PERSOAS DESEMPREGADAS. En concreto, percibiuse rémoras en relación á documentación que daba acceso a dita bonificación, o que viña supor unha situación de flagrante DISCRIMINACIÓN INDIRECTA (Artigo 23 da LeiOrgánica 4/2000, do 11 de xaneiro, sobre *Dereitos e liberdades dos estranxeiros en España e a súa integración social*) para o colectivo de persoas que se achan en situación administrativa irregular ou en empregos precarizados por insuficiencia de horas.

Por dito motivo, desde a Oficina de Información e Denuncia en materia de racismo e xenofobia, o día 28 de maio de 2018 presentamos por Rexistro unha solicitude á Concellería de Mobilidade do Concello da Coruña informando desta situación e propoñendo alternativas para a súa solución. Ao non recibir resposta transcorridos varios meses, trasládase o caso á Valedora do Pobo.

En data de 1 de febreiro de 2019 son publicadas as bases actuais³ da Tarxeta Millenium, onde se modifica a documentación requirida, facilitando o acceso á bonificación en cuestión por parte das persoas que se atopan en dita situación.

A continuación, colamos o informe xurídico presentado en agosto do 2018 perante a Valedora do Pobo galego:

AO CONCELLO DA CORUÑA

CONCELLARÍA DE MOBILIDADE

MODIFICACIÓN DA NORMATIVA DE ACCESO E OBTENCIÓN DA TARXETA MILLENNIUM
SOCIAL PARA PERSOAS DESEMPREGADAS E CON EMPREGO PRECARIO

Desde **SOS RACISMO GALICIA** queremos facer fincapé na importancia de modificar as normas en canto á obtención da **TARXETA MILLENNIUM SOCIAL** para persoas desempregadas, en

³<https://www.elidealgallego.com/articulo/coruna/gobierno-municipal-quiere-aplicar-rebaja-tarifas-autobus-urbano/20180522232900373821.html>

concreto, en referencia á documentación que dá acceso a dita bonificación, o que ven a supor unha situación de flagrante **DISCRIMINACIÓN INDIRECTA** para o colectivo de persoas que se atopa en situación administrativa irregular.

- Artigo 28 c) da Lei 62/2003, de 30 de decembro, de medidas fiscais, administrativas e do orde social.

“Discriminación indirecta: cando unha disposición legal ou regulamentaria, unha cláusula convencional ou contractual, un pacto individual ou unha decisión unilateral, aparentemente neutros, poidan ocasionar unha desvantaxe particular a unha persoa respecto doutras por razón de orixe racial ou étnica, relixión ou conviccións, discapacidade, idade ou orientación sexual, sempre que obxectivamente non respondan a unha finalidade lexítima e que os medios para a consecución desta finalidade non sexan adecuados e necesarios.”

Se ben esta asociación trasladou en anterior ocasión a necesidade de modificación de dita normativa a través da Concellaría de Xustiza Social e Coidados, facémolo de novo a propósito da posible modificación do prezo do billete no transporte público urbano da Coruña.

Rememorando as condicións para acceder á Tarxeta Millennium Social para persoas desempregadas, son indispensábeis tres requisitos: (1) ser maior de 16 e menor de 65 anos, (2) estar empadroado no Concello da Coruña e (3) atoparse en situación de desemprego. Para a acreditación de ditas circunstancias, solicítase presentación do D.N.I. e un **informe do Servizo Público de Emprego (antigo INEM)**.

En relación ao último documento requirido, debemos salientar que **as persoas en situación administrativa irregular, pese a atoparse en situación de desemprego, non teñen acceso á inscrición no Servizo Público de Emprego por carecer de N.I.E.**, o que ten como consecuencia directa, entre outras inxustizas, **a imposibilidade de acceder á Tarxeta Millennium Social para desempregadas, malia daren cumprimento aos requisitos de feito**. Esta situación de non acceso ao SEPE vén regulada pola **Orde do Ministerio de Trabajo y Seguridad Social de 22 de novembro de 2006** (BOE de 6 de decembro), que establece que só poderán inscribirse nas oficinas de emprego os estranxeiros non comunitarios que *“en aplicación da vixente normativa sobre permanencia e traballo dos estranxeiros en España, teñan recoñecido o dereito de acceso ao mercado de traballo”*, dereito do que carecen as persoas en situación irregular. Así mesmo, enumera tamén no seu artigo 2 os *“documentos acreditativos que dan dereito de acceso ao mercado de traballo”* esixindo sempre a *“autorización de residencia”*, ademais de estar *“en*

posesión dunha autorización administrativa para traballar ou ben, non estando en posesión dela, e atopándose legalmente en España, estar en condicións de acceder a ela”.

Desta forma, as persoas estranxeiras que non dispoñan da autorización de residencia non poden acceder á documentación solicitada na normativa vixente sobre a obtención da TARXETA MILLENNIUM SOCIAL para desempregadas, o que trae como consecuencia unha situación de DISCRIMINACIÓN INDIRECTA, ao se tratar dunha normativa que castiga especialmente ao colectivo de persoas en situación administrativa irregular. **Desta forma, colectivos en exclusión ou en risco, que son os que máis precisan a bonificación económica no transporte, négaselle o acceso a ela por unha cuestión de forma, afastada da realidade dos feitos.** Desde Sos Racismo Galicia entendemos que esta cuestión sería facilmente solucionable permitindo acreditar a situación de desemprego mediante outra documentación.

Alén disto, non podemos deixar de solicitar tamén a **inclusión** no acceso a dita bonificación no transporte público daquelas persoas (independentemente da súa situación administrativa) que non se encontrando en situación de desemprego, se **atopan empregadas de xeito precario**, traballando unhas poucas horas á semana baixo unha remuneración exigua que non cobre as necesidades primarias. Deste xeito, entendemos que é razoable e esixible a equiparación de estas persoas á situación prevista para as “persoas desempregadas”.

A situación de desemprego ou emprego precario pódese acreditar de diversas formas:

- **Acreditación de estar percibindo a renda social municipal**, prestación que apenas se percibe por persoas desempregadas ou en situación de emprego precarizado por insuficiencia de horas. Se o propio Concello da Coruña ten outorgado dita renda á persoa interesada, a súa situación de desemprego se entende xa comprobada por este organismo, non sendo necesario o documento do SEPE.
- **Informe da/o traballador/a social** que declare atoparse ou en situación de desemprego ou empregada de xeito precario.
- **A concesión da RISGA** en casos tanto de desemprego ou emprego precario.
- **Certificado acreditativo de estar a participar en Itinerario de inserción sociolaboral** por calquera das entidades prestadoras de servizos sociais en colaboración coa Administración pública.

- **Calquera outra documentación oficial** que igualmente declare a situación de desemprego ou emprego precario da persoa interesada recollida no ordenamento xurídico.

Así, entendemos necesaria unha ampliación e modificación da normativa de acceso a esta modalidade de TARXETA MILLENNIUM SOCIAL nestes termos, sabedores de estarmos nun momento perfecto para engadir a nosa solicitude á normativa, en aproveitamento da posible modificación da mesma en relación ao prezo dos billetes, como tivemos noticia. Solicitamos, por tanto, se poña fin a esta situación de discriminación indirecta do xeito máis rápido posible, para dar solución a este escenario discriminatorio fronte ao colectivo de persoas en situación administrativa irregular ou en situación de emprego precario.

COMUNICADOS E ARTIGOS

Inmigracionalismo en prensa: por un periodismo responsable

O pasado mes de xuño, a través da Oficina de Información e Denuncias en materia de Racismo e Xenofobia, unha lectora do xornal *El Progreso* púxose en contacto con nosa entidade en relación o artigo publicado o 11 de xuño de 2018 baixo o titular “El gobierno acordó expulsar de Lugo a 123 extranjeros en dos años” <https://www.elprogreso.es/articulo/lugo/gobierno-acordo-expulsar-lugo-123-extranjeros-anos/201806111212581317436.html>.

Como asociación que defende a igualdade de trato e a non discriminación por cuestión de orixe, etnia, relixión ou cultura, defendemos que o trato dado a través desta noticia é tendencioso, xa que fomenta estereotipos e prexuizos sobre colectivos vulnerables de seu.

É un exercicio de responsabilidade no labor dos/as profesionais do xornalismo asumir que os medios actúan como principal referencia informativa e formativa dun importante sector da sociedade. Por esta razón, con este tipo de novas transmítense prexuizos e estereotipos negativos, o que reforza os xa existentes entre o público ou engade outros novos.

O día 11/06/2018 os principais medios de comunicación impresa abrían os seus xornais coa noticia do ofrecemento por parte do Presidente do Goberno, Pedro Sánchez, do porto de Valencia para o ataque do barco *Aquarius* e a acollida das persoas ocupantes. Sendo esta a principal noticia do ámbito en todos os medios de comunicación, chámamos a atención a presunta tendenciosidade da publicación do artigo “El gobierno acordó expulsar de Lugo a 123 extranjeros en dos años” a dobre páxina e ocupando a primeira e segunda folla deste xornal.

Namentres a meirande parte dos medios enfocan a noticia dende un punto de vista humanitario salientando a situación de vulnerabilidade das persoas ocupantes do *Aquarius*, perante o abandono por parte da Unión Europea e as circunstancias aberrantes sufridas nos seus países de orixe, *El Progreso* adica dúas páxinas completas a criminalizar a poboación estranxeira falando das deportacións desde unha perspectiva sensacionalista o expoñer os datos de forma absoluta e non relativa, absolutamente descontextualizando.

“El Gobierno acordó expulsar de Lugo a 123 extranjeros en dos años”

No titular fálase de 123 *acordos* de expulsión en dous anos, cando en realidade son 19 os que

poden ser considerados firmes. A utilización da páxina 2 e 3 do xornal impreso para publicar un artigo criminalizando a poboación inmigrante vencellada a casos de deportacións, entendemos que reviste un afán tendencioso. Primeiro, porque no artigo 24 da Constitución española, recoñécese a presunción de inocencia, e que un expediente sexa aberto non indica que sexa firme. E segundo, tal como consta no devandito artigo, das 123 aperturas de expediente sancionador, 84 aínda están en proceso de resolución e, por tanto, non son firmes; 6 foron revocadas; outras 6 substituídas por multa e outras 8 arquivadas. É dicir, estamos simplemente falando de 19 ordes de expulsións executadas nos dous últimos anos, o que supón un 15% do expresado no alarmante titular. Dito noutros termos, as persoas expedientadas significan só un 0,001 % da poboación estranxeira empadroada na provincia de Lugo.

Así mesmo, na páxina 3, a xornalista céntrase unicamente naqueles casos concretos en que as persoas sancionadas foran xulgadas e condenadas a unha pena mínima de prisión dun ano, o que supón menos do 25%. Tal como se deduce dos datos, estes casos son cuantitativamente insignificantes en relación ao número total, pero do tratamento do artigo enténdese todo o contrario.

“Deportaciones: marroquíes, dominicanos y colombianos encabezan la lista”

Unha das máximas do xornalismo debería ser informar desde un tratamento obxectivo da información. Facilitar unhas cifras de datos absolutos sen contextualizar, unha vez máis, podemos consideralo sensacionalista e pouco confiable.

No artigo falan de números absolutos de “marroquíes, dominicanos e colombianos” como encabezadores da lista de expulsións resoltas en 2016 e 2017 (volvemos outra

The image shows a newspaper clipping with a red circle around the title 'Expulsiones resueltas en 2016'. The clipping contains two tables of data.

Deportaciones	
Marroquíes, dominicanos y colombianos encabezan la lista	
Expulsiones resueltas en 2016	
• Marruecos	1
• República Dominicana	9
• Rumanía	6

• Brasil	4
• Libania y Senegal	2
• Cuba, Colombia, Liberia, Nigeria, Paraguay, Uruguay, Venezuela	
• Argelia, Cabo Verde y Bolivia	1
Expulsiones resueltas en 2017	
• Colombia	10
• República Dominicana	10
• Marruecos	9
• Rumanía	4
• Venezuela	4
• Brasil	3
• Cuba	3
• Corea del Norte	2
• Nigeria	2
• Argelia, Honduras, Italia, Togo, Nicaragua, Pakistán, Senegal y Uruguay	1

Fuente: Subdelegación del Gobierno en Lugo

vez a lembrar que non todas elas son firmes, estando aínda en trámite), como se estas comunidades foran máis conflitivas que outras ou máis candidatas a este tipo de actuacións, obviando que son as comunidades segundo o I.N.E., con maior poboación empadroada na

provincia de Lugo.

Falar de “marroquís, dominicanos e colombianos” como comunidades homoxeneizadoras, atribuíndolles a comisión dunha infracción administrativa, non resulta obxectivo ao termos en conta que as persoas marroquís con apertura de expediente sancionador na provincia de Lugo nos dous últimos anos representa un 1,16%, as persoas romanas un 0,43 %, e as persoas de nacionalidade dominicana un 2,56 %.

Aínda así, queremos insistir en que a apertura deste tipo de expedientes non significa a firmeza da sanción, senón o inicio dun expediente administrativo sancionador onde debe haber varios trámites para alegacións e presentación de probas, tras o cal a sanción primeiramente proposta pode variar ou, incluso, ser arquivada. Deste xeito, cando *El Progreso* enumera as sancións encabezando o cadro do artigo co termo “Expulsiones resueltas” non está informando de xeito veraz, pois gran parte do número de sancións que aparecen neste aínda poden estar en trámite de recurso.

Una joven de Colombia “simuló” ..., Un marroquí apuñaló ..., Un okupa rumano ...

Por se ese artigo non fose suficiente, a continuación do mesmo relatan tres casos concretos de persoas expulsadas tras ser condenadas por cometer presuntamente actos

ilegais <https://www.elprogreso.es/articulo/noticias/joven-colombia-simulo-trabajo-asistenta-lograr-permiso-residencia/201806111741521317522.html> ,

presentándose baixo os títulos de:

“Una joven de Colombia *simuló* un trabajo de asistenta para lograr el permiso de residencia”

“Un marroquí apuñaló a otro y alegó *buen comportamiento social* para no ser deportado”

“Un okupa rumano fue considerado *un peligro para la paz* tras varias condenas por maltrato”

Podemos ver que os tres titulares teñen en común a referencia ao país de orixe das

Foto artigo El progreso. 11/06/2018

persoas que supostamente cometeran actos ilegais. Tal como se recolle no *Código deontolóxico e recomendacións para o tratamento da información sobre comunicación e minorías étnicas do Colexio de Xornalismo de Galicia*: “Non deben incluírse nas noticias características como o grupo étnico, a cor da pel, o país de orixe, a lingua, a relixión ou a cultura, agás nos casos en que sexa estritamente necesario para a comprensión da información. Este tipo de caracterizacións establece dicotomías do tipo eles / nós, que afastan ás minorías do resto da poboación e adoitan relacionarse con outros binomios maniqueos. A súa inclusión debe coidarse aínda máis perante a inclusión de conceptos tan contestados como os de *etnia* ou *raza*, dos que se ten discutido a súa utilidade para a caracterización dos grupos humanos.”

Por todo isto, entendemos que a través deste tipo de artigos hai unha pretención de fomentar unha actitude negativa con respecto ao feito migratorio e as persoas migrantes, utilizando información sensacionalista e non axustada a realidade, xa que incluso en todo momento obviase a dura situación das persoas inmigrantes que viven no Estado español (sexa en Lugo ou noutras cidades ou vilas). Así, facer fincapé na gravidade dos empregos simulados ou das ocupacións sen sequera mencionar as incongruencias da lei de estranxeiría as que se enfrontan as persoas migrantes no acceso o mercado laboral e a súa inclusión social, supón incentivar estereotipos sobre a falta de vontade destas persoas para *integrarse*, cargándolles toda a responsabilidade dos procesos de inclusión, eximindo as administracións e a sociedade da súa responsabilidade.

Aínda que habería moitos mais aspectos que debater neste artigo, por último, gostaríanos resaltar á fotografía escollida para acompañar a nova, xa que non comprendemos a asociación entre o expresado na noticia e a imaxe seleccionada, onde se observa a dúas persoas presuntamente inmigrantes adicadas á venda ambulante, cando nos datos facilitados non existe neste artigo ningunha vinculación entre as deportacións e esta actividade.

Foto incluída no artigo de El Progreso.

O pé de foto: Dos inmigrantes en la Rúa da

Por un periodismo responsable

Sendo conscientes de que a liberdade de expresión permite a un medio elixir a súa liña editorial, non podemos esquecer a responsabilidade destes á hora de transmitir a información, non fomentando estereotipos e prexuízos como os detectados neste artigo. Por todo o exposto, a través deste mesmo escrito, solicítase á dirección de *El Progreso* que teña en conta en futuras ocasión estes aspectos, para a procura dun xornalismo ético e veraz.

A lei de estranxeiría española vulnera os dereitos das persoas migrantes

Resulta cotiá constatar que as políticas e as leis migratorias implementadas por países receptores de grupos humanos en mobilidade internacional tenden a colocar ás persoas migrantes nunha posición de vulnerabilidade social, á vez que os seus marcos políticos-xurídicos contradín os acordos adquiridos en materia de dereitos humanos.

España non foxe desta problemática e, de feito, resulta un claro exemplo de flagrantes incongruencias dentro do seu sistema xurídico aplicado á poboación estranxeira, e que demostra unha práctica deficitaria á hora de establecer un equilibrio positivo entre a xestión e acollida dos fluxos migratorios, a través da súa lexislación nacional, e respecto a aqueles dereitos supranacionais que garanten a protección e promoción dos dereitos universais das persoas migrantes.

Neste senso, coñecer as normativas xurídicas que regulan a presenza das persoas migrantes nos países de destino —neste caso, España— axúdanos a entrever até que punto as leis son xustas ou non, e permiten que as persoas estranxeiras se acollan a certos beneficios que incidirán positivamente na súa calidade de vida no país de recepción ou, en troques, o propio sistema xurídico actúa como unha forte limitante e ergue barreiras para que as persoas migrantes poidan aumentar de facto as súas oportunidades de integrarse na sociedade de acollida en igualdade de condicións a quen naceu en territorio español (e recoñéceselles como tal). E é que xa o manifestaba Horacio Capel no seu archicitado artigo *Inmigración e estranxeiros en España. O dereito á mobilidade e os conflitos da adaptación*: «Acéptase a migración porque fai falta man de obra, pero non se quere conceder a cidadanía, que supón plenitude de dereitos» (2001: 340). E velaquí o *quid* da cuestión: a Lei de estranxeiría española, como tantas outras dos chamados países do Norte, contén un marcado talante mercantilista, que non aprecia ás persoas migrantes polo seu capital humano, senón pola súa calidade de *facere* humano.

De feito, dende a aprobación desta primeira *lei de Dereitos e liberdades das persoas estranxeiras* — Lei Orgánica 7/1985, do 1 de xullo— e até o 2018, a realidade migratoria ten evoluído, pero semella que a principal preocupación do Estado español segue a ser a mesma: económica. Si, a principal preocupación do Estado español asociado á inmigración é económica, concepción que trae consigo consecuencias negativas que se observan na forma de legislar sobre a inmigración. Co fin de xustificar esta formulación teórica, dispoñémonos a

analizar —aínda que moi sucintamente— a normativa española aplicable á poboación estranxeira.

A actual lei que regula os dereitos e liberdades das persoas estranxeiras en España, aínda que comunmente coñecida como A Lei de Estranxeiría, oficialmente denomínase *Lei Orgánica 4/2000, do 11 de xaneiro, sobre dereitos e liberdades dos estranxeiros en España e a súa integración social*. E resulta relevante coñecer cal é a súa nomenclatura completa porque nela sinálansenos varias pistas de que é exactamente o que pretende normativizar a nivel

lexislativo: dereitos, liberdades e integración das persoas estranxeiras.

Mas antes de pasarmos a enumerar algúns dos exemplos que reafirman o desinterese do Estado español por legislar a favor dos dereitos da poboación migrante, imos enunciarnos varios dos principios expostos na citada Lei de Estranxeiría para que saibamos dentro de que marco xurídico-administrativo se moven as persoas vindas doutros países.

[No Artigo 2 bis. A política inmigratoria expóñense os seguintes puntos:](#)

2. Todas as Administracións Públicas basearán o exercicio das súas competencias vinculadas coa inmigración no respecto aos seguintes principios:

a integración social dos inmigrantes mediante políticas transversais dirixidas a toda a cidadanía; a igualdade efectiva entre mulleres e homes; a efectividade do principio de non discriminación e, consecuentemente, o recoñecemento de iguais dereitos e obrigacións para todos aqueles que vivan ou traballen legalmente en España, nos termos previstos na Lei; a garantía do exercicio dos dereitos que a Constitución, os tratados internacionais

e as leis recoñecen a todas as persoas;a loita contra a inmigración irregular e a persecución do tráfico ilícito de persoas;a igualdade de trato nas condicións laborais e de Seguridade Social;a promoción do diálogo e a colaboración cos países de orixe e tránsito de inmigración, mediante acordos marco dirixidos a ordenar de maneira efectiva os fluxos migratorios, así como a fomentar e coordinar as iniciativas de cooperación ao desenvolvemento e codesarrollo.

3. O Estado garantirá o principio de solidariedade, consagrado na Constitución, atendendo ás especiais circunstancias daqueles territorios nos que os fluxos migratorios teñan unha especial incidencia. Unha vez lido algún dos principios nos que se fundamenta a Lei de Estranxeiría, procederemos a enumerar os exemplos onde se soslaian estes principios.

INCONGRUENCIAS NA LEI DE ESTRANXEIRÍA

Lei mercantilista

Diciamos anteriormente que a Lei de estranxeiría destila un marcado cariz mercantilista, e é que non regula da mesma maneira en situacións nas que persoas estranxeiras son necesitadas para realizaren traballos en España. Se se require man de obra foránea, flexibilízanse os criterios; pero se sobran persoas estranxeiras, as barreiras érguense e, así, obter os permisos pertinentes para que a persoa migrante resida en chan español pode converterse nunha odisea que termine abocando a grande parte deste colectivo a unha sorte de clandestinidade indesexada.

Exemplos moi claros que reafirman o ton mercantilista da Lei de estranxeiría son: a facilidade que dá o Estado á hora da realización dos trámites para a obtención de residencia se se compra unha vivenda en España; o proceso para a contratación de futbolistas ou grandes deportistas, etc.

Regularización da situación dunha persoa estranxeira en España

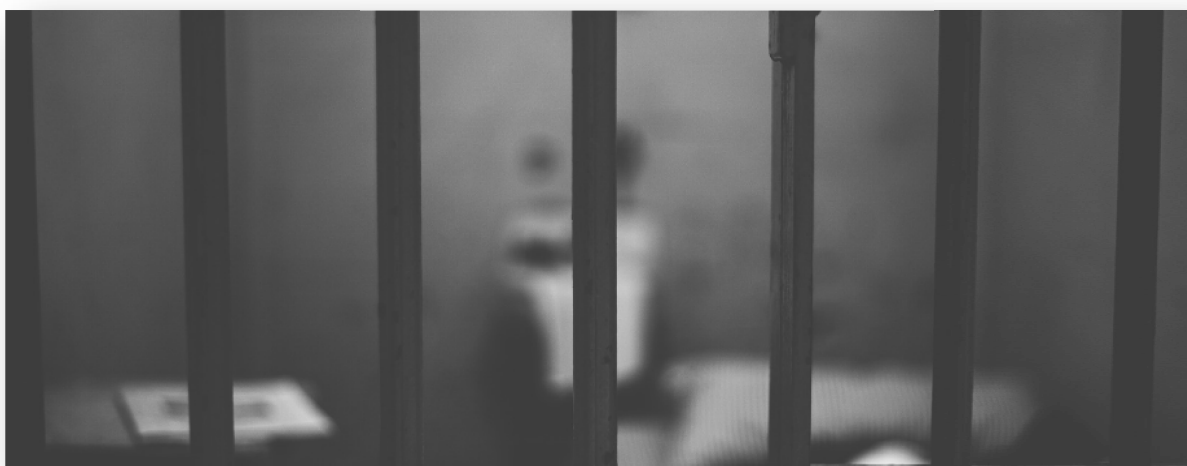
Na Lei de estranxeiría atopámonos que as persoas inmigrantes ven imposible regularizar a súa situación en España, agás as seguintes excepcións: por arraigamento, circunstancias excepcionais e razóns humanitarias. [Ver Artigo 31](#). Situación de residencia temporal.

No *post* publicado anteriormente neste blog, [«Muller inmigrante e/ou racializada»](#), demóstrase unha forma de exclusión en España baseada no fenómeno do arraigamento laboral e o arraigamento social, e as condicións que debe cumprir a persoa inmigrante para regularizar a súa situación ante o Estado.

Realizamos a continuación un somero resumo sobre o que significa ter a opción de acceder á regularización administrativa das persoas estranxeiras a través do arraigamento social e do arraigamento laboral.

Segundo a vía de arraigamento social, a persoa solicitante debe levar como mínimo tres anos en España de maneira irregular —aclaremos: tres anos sen seguridade social, emprego ou atención sanitaria.

A grandes liñas, o arraigamento laboral é unha autorización de residencia temporal por circunstancias excepcionais que se podería conceder a cidadáns estranxeiros que se atopen en España e tivesen relacións laborais durante un mínimo de seis meses de forma irregular, e que poidan demostrar permanencia continuada no Estado español durante un período mínimo de

dous anos. En poucas palabras, trátase de que a persoa migrante leve como mínimo dous anos vivindo de maneira irregular en España, sen dereitos e que demostre que no seu tempo de estancia traballase durante un mínimo de 6 meses, nunha situación que anula os dereitos laborais das persoas estranxeiras. É dicir, estamos perante un fomento indirecto da explotación laboral dos migrantes.

De todos é sabido que os países occidentais necesitan e reciben voluntariamente a grupos de estranxeiros que detentan un perfil laboral de man de obra cualificada —son os denominados

Recursos Humanos Altamente Cualificados— para reforzar as súas economías. Pero inevitablemente tamén precisan contar cunha poboación, xeralmente estranxeira, que realice actividades de escasa cualificación en diversos sectores socioeconómicos —agricultura, hostalaría, construción e coidados ou servizos domésticos—, tradicionalmente vencellados en grande medida á economía mergullada.

Dado que a cidadanía autóctona cada vez rexeita máis estes sectores informais, mal pagos, infravalorados e que implican moito esforzo físico —xa sexa pola duración das súas xornadas laborais ou pola incomodidade física do emprego en si—, os empregadores nacionais necesitan recorrer a unha man de obra disposta a traballar en condicións de ilegalidade e que, se é posible, posúan un perfil de alta vulnerabilidade social, que resulten presa fácil para aturar situacións de abuso de poder e vulnerabilidade de dereitos, e que lles asegure aos contratantes o silencio do seu persoal. Neste sentido, a poboación inmigrante, principalmente aquela que non ten regularizada a súa situación administrativa, perfílase como man de obra idónea para este tipo de empregos altamente precarizados.

En efecto, son múltiples os autores que corroboran a hipótese de que, tanto no Estado español como no resto dos países do sur de Europa, o peso da economía mergullada é considerable. En palabras de Miguel Laparra: «A caracterización que habitualmente se fai do proceso de incorporación laboral dos inmigrantes no sur de Europa está marcada por dúas ideas fundamentais: que estas persoas se incorporan nos empregos irregulares da economía informal, e que están confinadas exclusivamente nuns poucos sectores de baixa cualificación e extremadamente precarios.» (2008: 7)

Todo o cal nos leva a unha premisa inequívoca: o colectivo empresarial —e a un nivel doméstico, o/a empregador/a particular— nacional actúan en conlusión con certa permisividade das autoridades locais para levar a cabo a práctica de contratar verbalmente a inmigrantes en situación irregular para sacar adiante os seus intereses mercantís, sen ter que tributar a Facenda ou á Seguridade Social os seus beneficios, pero sempre á conta de anular os dereitos laborais das persoas estranxeiras.

En todo caso, vemos como a Lei de estranxeiría dalgún modo auspicia a empregabilidade informal, o cal non é de axuda para favorecer a inclusión social das persoas migrantes na sociedade de acollida, tendo en conta que esta pode percibir con receo as súas vivencias persoais precarias. Todas estas circunstancias no seu conxunto impiden que parte da colectividade migrante poida acceder a unha vida persoal e social digna e de calidade.

Por tanto, vemos aquí como o propio Estado convida á poboación inmigrante a mergullarse no mundo da explotación laboral e, de paso, convérteos en cidadáns de segunda clase. O que non resulta baladí en absoluto, tendo en conta que en moitas ocasións o rexeitamento cara á poboación estranxeira, e con iso a súa estigmatización, ten que ver máis co seu estilo de vida pauperizado que co feito concreto de seren de fóra. Pensemos nos exemplos do cotián onde escoitamos queixas sobre a poboación migrante que habita en barrios obreiros da cidade, pero non así sobre os deportistas de elite ou persoas estranxeiras instalados nas zonas máis adiñeiradas do país.

A integración social segundo a Lei de Etranxeiría

Segundo lese na Lei de Etranxeiría, resulta importante para o Estado español que a persoa estranxeira se “integre” á sociedade española. Con todo, o propio Estado non legisla de forma axeitada para que esa “integración” se leve a cabo. O que se observa continuamente, de feito, é unha necesidade-intencionalidade de que estes grupos sexan asimilados, non integrados.

Artigo 2 bis. A política inmigratoria

2. Todas as Administraciones Públicas basearán o exercicio das súas competencias vinculadas coa inmigración no respecto aos seguintes principios:

c) a integración social dos inmigrantes mediante políticas transversais dirixidas a toda a cidadanía; A asimilación podería definirse como o proceso mediante o cal un grupo minoritario termina adoptando as características e costumes do grupo maioritario, como forma de adaptación, este proceso leva consigo a perda ou deterioración de identidade do grupo minoritario.

Aínda que o termo *integración* pode ser cuestionable, aclaramos que ao facer uso do mesmo referímonos ao feito de que diversos grupos étnicos ou socioculturalmente diferentes poidan coexistir e interactuar de modo cohesionado e pacífico, sentindo que participan proactivamente na sociedade en que se inseriron, sen que iso esixa que algún destes colectivos

socioculturais perdan a súa identidade de procedencia.

Con todo, cando a Lei menciona a necesidade de integración social de quen procede do estranxeiro, o que busca é impulsar a homoxeneización destes co resto da poboación nacional, é dicir, que adquiran os valores e trazos culturais da sociedade española, en detrimento do mantemento dos seus propios acenos de identidade étnicas e socioculturais.

Este fenómeno percíbese claramente nos casos de solicitude de arraigamento social, cando á persoa estranxeira esíxeselle un certificado de esforzo de integración —emitido por persoal dos Servizos Sociais do concello—, onde se demostre o seu grao de involucración e de asunción da cultura española. Porén, nin sempre a Administración proporciona ferramentas ou recursos de balde para que estas persoas adquiran determinados coñecementos relativos á cultura do país (como é o caso da aprendizaxe das linguas da Comunidade Autónoma, por citarmos un).

Cando o concepto de integración, tal como acontece na Lei de estranxeiría, emprégase dende unha posición de poder, dominación ou autoridade, como se se tratase dun deber da persoa migrante adaptarse á sociedade de acollida, perde todo o seu significado positivo e tórnase nun termo corrosivo, pois despreza a diversidade e obstaculiza a construción dunha sociedade realmente intercultural, equitativa e que estimule á participación cívica plena.

A Lei de estranxeiría castiga a irregularidade administrativa dunha persoa estranxeira coa expulsión e en moitos casos coa reclusión nos Centros de Internamento de Estranxeiros (CIE). Non fai falla pensar dúas veces para entender que privar a liberdade dun ser humano que busca unha mellor calidade de vida, ou simplemente salvar a súa vida, resulta contrario aos Dereitos Humanos.

A Lei de estranxeiría e os Dereitos Humanos

Aínda que Lei de estranxeiría establece que se respectan os Dereitos Humanos, as persoas estranxeiras que chegan a España seguen atopando limitacións para poder exercer o dereito a traballar, á asistencia sanitaria, a unha vivenda ou á libre circulación. Estes obstáculos van en contra da garantía dunha vida digna, inherente a todo ser humano.

Despois de ler varias, que non todas, as incoherencias e violacións que se atopan dentro da actual Lei de Estranxeiría, cremos convinte preguntármonos se realmente esta Lei responde á realidade —chea de carencias— dos seres humanos que se achan en situación irregular no Estado español, ou máis ben é un filtro para deter a entrada de persoas sen recursos económicos.

E postos a facernos preguntas, tamén poderíamos tentar responder se a Lei de estranxeiría respecta os Dereitos Humanos e lexisla ao seu favor e, como comentábamos ao comezo, se realmente as persoas estranxeiras poden mellorar as súas oportunidades de obter unha vida digna no contexto socio-xurídico que promove esta Lei.

Estas e outras cuestións que vaian emerxendo tras unha revisión exhaustiva da Lei de estranxeiría en vigor, resultan ser preguntas abertas, onde non existe unha resposta categórica que as aclare. Pero é primordial levarnos a cuestionar a calidade das normas legislativas que envolven os dereitos das persoas migrantes radicadas en España, para, a partir deste punto, avogar por que se modifiquen nas súas contradicións e realmente sirvan para velar polo cumprimento dos dereitos universais fundamentais de todo ser humano, incluídos —está claro— a colectividade migrante.

Con todo, velaquí onde se acha un faro de esperanza: as leis non son inamovibles, así a todo; son susceptibles de ser modificadas se así resulta oportuno. E se as sociedades van evoluíndo continuamente, as súas leis deben facelo ao mesmo ritmo.

Autora: ZinthiaAlvarezPalomino

Colaboración, edición e tradución: Sabrina Soledad Suárez Bequir

Muller racializada e inmigrante. Unha forma de exclusión en España.

Na sociedade española as mulleres racializadas (1) e/ou inmigrantes sofren tripla discriminación: por clase, por xénero e por raza (2) . Nesta sociedade as mulleres inmigrantes non son escoitadas e son relegadas a espazos onde non chega a luz, espazos pouco visibles, onde non incomoden, porque a soa presenza destas mulleres para gran parte da sociedade resulta un encordio.

Indícaselles de diferentes maneiras os espazos que deben ocupar, pero sobre todo os que non deben ocupar.

Na educación lévaselles a elixir un FP, no canto de incentivalas a estudar unha carreira universitaria, porque resulta complicado no imaxinario español asociar a unha muller inmigrante e/ou racializada cun grao superior, doutoramento ou especialización. Presupónselles pouco intelecto e capacidades, por iso dificultáselles a ocupación de espazos onde poidan influír na toma de decisións do Estado e actuar como suxeitos políticos.

Traballos reprodutivos e coidados do fogar

Relégaselles a traballos que non son valorados pola sociedade: reprodutivos e coidados do fogar. Tal e como explica Almudena Díaz, no artigo «A muller traballadora inmigrada: principal vítima da precariedade laboral»:

“Dado que o traballo reprodutivo desenvolto nos fogares queda fóra do circuíto de mercado formal, porque en termos económicos non se valora; e dado que as autoridades gobernamentais marxinan en moitas ocasións as tarefas do coidado á esfera privada, o terreo queda libre para que o mercado informal ofrezca opcións e encha estes baleiros de oferta e demanda. Neste contexto, as desigualdades sociais xeran as condicións ideais para que este traballo mal remunerado e desprezado socialmente sexa asumido por mulleres migrantes de países nos que as súas oportunidades son moi

escasas”

“Desta maneira, o servizo doméstico libera á muller da clase media traballadora dos labores da casa e dos efectos da dobre xornada, con todo, tamén reforza as estruturas patriarcais ao non implicar a redefinición dos roles na familia: a traballadora doméstica substitúe á muller pero o home non asume maiores cargas nas tarefas domésticas nin do coidado”

Ás mulleres inmigrantes e/ou racializadas podémolas atopar realizando traballos domésticos, no coidado de persoas dependentes ou na hostalaría.

Na sociedade española o emprego podería considerarse un medio que posibilita o benestar económico, relacións persoais, e recoñecemento social, pero no caso das mulleres inmigrantes e/ou racializadas estes elementos positivos se esvaecen, sinxelamente porque nos traballos onde están principalmente representadas son naqueles sectores onde existe maior abuso laboral.

“Mentres a demanda de empregos continúa medrando como resultado do envellecemento da poboación, a alta taxa de participación da muller no mercado laboral e a diminución do Estado de Benestar nos países do Norte, as mulleres migrantes do Sur, substitúen ás autóctonas nas tarefas do coidado”. (Denise Paiewonsky)

Este tipo de traballo, realizado principalmente por mulleres inmigrantes e/ou racializadas, desenvólvese en condicións especialmente duras, e en moitos casos sen sequera estaren dadas de alta na Seguridade Social, como é obrigatorio por lei.

Nun mercado laboral xa precario de seu, é normal que as mulleres racializadas e/ou inmigrantes se atopen en situación de pluriempleo, é dicir, desenvolver dous ou tres traballos distintos para conseguir cubrir as necesidades básicas. O emprego entre estas mulleres adoita estar moi vencellado ao traballo doméstico, coidados de persoas dependentes ou a hostalaría.

A realidade mostra que as mulleres inmigrantes e racializadas foron relegadas a postos de traballo de baixa cualificación sen ter en consideración os seus niveis formativos e as súas experiencias laborais.

Tendo en conta isto, pódese entender que a situación das mulleres inmigrantes colócaa nun lugar de exclusión social, ou como diría Sawaia (2002), de "inclusión perversa". É dicir, que están incluídas no sistema pola exclusión ou negación dos seus dereitos.

De certo, moitas persoas na sociedade española son excluídas do sistema: indixentes, doentes,... Pero moitas outras persoas son incluídas de maneira *perversa*. As mulleres racializadas e/ou inmigrantes que traballan en empregos que non son valorados pola sociedade (coma os de índole reprodutiva e de coidados do fogar), aínda que xeran un salario, este é mísero, e non lles permite acceder a unha vivenda digna, unha alimentación adecuada, o acceso á educación, o uso dos servizos sociais ou momentos de lecer. Son incluídas no sistema, pero dun xeito perverso, con limitacións e dificultades moi grandes, que lles impiden acharse en condición de igualdade ante unha persoa autóctona.

E é precisamente nestas desigualdades onde o racismo sociocultural atopa un chan fértil para seguir flagrante na sociedade española.

Racismo sociocultural

Aínda que é certo que o racismo biolóxico (3) perdeu a súa validez hai anos, este converteuse nun racismo sociocultural (4). No noso país son moi poucas as persoas que cren que bioloxicamente as mulleres inmigrantes e/ou racializadas son inferiores; con todo, a poboación feminina pertencente a este grupo segue sendo excluída, controlada e sinalada.

Ignorante, marxinal e prostituta. Cando unha muller é racializada e inmigrante enfróntase a estes adxectivos de xeito recorrente, até o punto de normalizalo. No imaxinario social existe unha construción do que é ser unha muller inmigrante e/ou racializada, e todas as mulleres deste grupo son incluídas nesa construción social, eliminando así a diversidade e impedindo a construción dunha identidade persoal.

Ségueselles presupoñendo marxinalidade, analfabetismo, submisión e infantilismo. Sen dúbida estas características converten á poboación de mulleres racializadas e/ou inmigrantes nun elemento contaminante para a sociedade e, por conseguinte, en obxecto de exclusión e racismo sociocultural.

Racismo Institucional: Lei de estranxeiría

Son moitos os mecanismos e ferramentas cos que o Racismo Institucional promove a exclusión das persoas racializadas, e especialmente da poboación migrante. Unha mostra de racismo institucional, sen irnos máis lonxe, sería a Lei de estranxeiría, onde nos atopamos incongruencias continuas que dificultan o acceso á igualdade de dereitos.

Un claro exemplo podería ser a vía de regularización administrativa a través do [Arraigamento laboral](#).

Este tipo de autorización de residencia temporal por circunstancias excepcionais está orientada a cidadanía estranxeira que se ache en España, tivese relacións laborais durante un mínimo de seis meses de forma irregular, e que poidan demostrar permanencia continuada no país durante un período mínimo de dous anos, acreditando a existencia dun vínculo laboral a través dunha resolución xudicial ou administrativa confirmatoria da acta de infracción da Inspección de Traballo e Seguridade Social .

É dicir, unha das opcións para poder acceder a un autorización de residencia é que o/a solicitante leve como mínimo dous anos vivindo de maneira irregular en España, sen dereitos e sen ser tachadas de "criminal", e posteriormente a solicitante debe acreditar que deses dous anos, durante un mínimo de 6 meses traballou de maneira irregular. Si, de maneira irregular. O Estado español obriga ás persoas inmigrantes a ser explotadas como mínimo seis meses sen contrato, sen seguridade social,... en resumo, que permite que os seus dereitos sexan vulnerados durante seis meses para poder dar curso á súa solicitude de autorización de residencia temporal.

Un Estado que lle esixe á poboación inmigrante residir de forma irregular durante dous anos, pero négalle a posibilidade de traballar e acceder aos seus dereitos máis básicos, obrígao a vivir en exclusión social. Isto é racismo, isto é inclusión perversa!

Mais isto non é o único exemplo. Outra das principais vías de regularización é o [Arraigamento social](#).

Que condicións debe cumprir a persoa solicitante? Levar como mínimo tres anos en España de maneira irregular. Claro, tres anos sen seguridade social, sen emprego, nin dereitos ou atención sanitaria. Ademais deberá demostrar que alguén lle quere contratar durante mínimo un ano a xornada completa, e que o/a devandito/a empregador/a está disposto/a a agardar a formalizar o contrato como mínimo 3 meses, que é o prazo en que a administración tarda en decidir que se dá a autorización ou non. Sobra dicir que esta demora é surrealista, xa que a solicitude non implica ningún tipo de consulta a diferentes administracións ou demais. No momento da solicitude a persoa solicitante entrega toda a documentación requirida e legalizada, polo cal se quixese, o persoal técnico da Administración, nese mesmo instante podería emitir o visto e prace, previa comprobación de que o/a solicitante cumpre todas as condicións requiridas.

Non sendo xa abondo todos estes impedimentos, a persoa solicitante debe demostrar mediante un [informe de arraigamento](#) emitido polos Servizos sociais do concello que ten "arraigamento en España". Dito informe valora, entre outros puntos, o "esfuerzo de integración" por parte da persoa solicitante, sendo un dos indicadores para acreditar o devandito "esfuerzo de integración" a asistencia e interese por aprender algunha das linguas oficiais do territorio español. É dicir, a Administración esixe acudir a cursos de español para persoas estranxeiras, cando a propia Administración nega, nalgunhas das súas Comunidades Autónomas (Galicia e/ou Asturias), o acceso a esta formación nas súas Escolas Oficiais de

Idiomas a todas aquelas persoas que non dispoñan de permiso de residencia. Toda unha incongruencia, non si?

Que fai o Estado español?

Perante esta situación o Estado español non toma accións, porque sen dúbida o racismo sociocultural forma parte da estrutura social, económica e política do país. Refléctese nas políticas migratorias que o propio Estado crea para controlar e criminalizar á migración irregular, o que crea oportunidades para a violencia, a impunidade e a corrupción, nomeadamente contra a poboación de mulleres inmigrantes e/ou racializadas.

Desde o Estado represéntase a estas mulleres como unha poboación sen nada positivo que achegar á sociedade española, ou en outras palabras, o Estado español presupón que a chegada destas mulleres ao territorio español pode ter consecuencias negativas: gastos polo uso dos servizos públicos ou ocupación de ofertas de emprego, entre outras.

Esta percepción e estigmatización cara á muller inmigrante e/ou racializada reafirma a existencia dun grupo opresor que alimenta un discurso de discriminación e exclusión social cara a unha minoría, tomando como puntos centrais a raza e o xénero, e estendendo este pensamento a todos os ámbitos do Estado até chegar á sociedade no seu conxunto e á súa vida cotiá. Esta estigmatización non é máis que unha forma de exercer poder contra as mulleres inmigrantes e/ou racializadas e naturalízalo.

Poder e xénero

Partindo da idea de que o Estado español é machista e racista, podemos dicir que as leis e políticas públicas que afectan á metade da poboación migrante (mulleres) xorden dun enfoque que ignora a experiencia particular das mulleres. Esta percepción do Estado sobre as mulleres inmigrantes e/ou racializadas fainas invisibles e implica situacións que afectan concretamente os seus dereitos: a escasa existencia de debates por parte do Estado sobre a regularización dos traballos asociados ao coidado e ao servizo doméstico, as dificultades no acceso á educación, a normalización das experiencias de racismo sufridos nos empregos, as barreiras para realizaren denuncias por contratos precarios ou traballos en condicións irregulares, e a situación de desigualdade da muller inmigrante e/ou racializada ante o sistema de saúde pública.

Non cabe dúbida que o Estado debe parar de xerar discursos racistas que inciten á desigualdade, ao odio e á estigmatización da poboación inmigrante. Despois de tantos anos

empregando políticas discriminatorias e de exclusión, principalmente cara ás mulleres inmigrantes e/ou racializadas, é momento de que o Estado español comprenda que leis como a de estranxeiría reafirman o racismo institucional.

Esta forma de legislar ademais de ser un intento errado de frear a inmigración, contribúe a fomentar a economía mergullada, a segregación educativa e a denegación do dereito á saúde, perpetuando o racismo e a exclusión da poboación migrante.

Que o Estado español siga legislando en contra das persoas inmigrantes para restrinxir aínda máis os seus dereitos, resulta aterrador.

O Estado español debe lembrar que as políticas migratorias non teñen que ir en contra dos Dereitos Humanos, e que todas as persoas que chegan a un novo país deben ter os dereitos inherentes á condición de cidadanía sen importar a súa nacionalidade.

Quéirase ver ou non, o Estado español é racista e machista, e as súas políticas migratorias van en detrimento dunha sociedade xusta, igualitaria e intercultural.

Autora: Zinthia Álvarez Palomino

Edición e Tradución: SabrinaSoledad Suárez Bequir

Notas de autora:

(1) Muller racializada: Grupo de mulleres socialmente estigmatizadas e discriminadas pola súa orixe de nacemento, trazos físicos e/ou cultura.

(2) Raza: Forma de clasificación do ser humano segundo etnias. É preciso destacar que o concepto de raza atópase obsoleto para definir a diversidade xenética humana, con todo a súa utilización é aínda moi habitual, especialmente no referente a grupos de persoas discriminadas por trazos étnicos.

(3) Racismo biolóxico: Postura que tenta a través dunha clasificación da estrutura biolóxica validar e lexitimar o racismo. Segundo esta clasificación hai seres humanos superiores a outros por nacemento.

(4) Racismo sociocultural: As novas formas de racismo reciben unha ampla variedade de denominacións, entre elas: racismo simbólico (Kinder& Sears, 1981, Sears, 1988), racismo aversivo (Dovidio&Gaertner, 2000), racismo

moderno (McConahay, 1983), racismo ambivalente (Katz, 1981), ontologización (Roncarati et al., 2009), Infra-humanización (Leyens et al., 2003), hetero-etnización (Vala et al., 2009). A maioría destas denominacións comparten como elemento común que o novo racismo é tal cando, en contexto sociais onde se promove o anti-racismo, practícanse formas indirectas de atribución de inferioridade a exogrupos (Vala, 2009). Neste sentido, o novo racismo refírese a aquelas actitudes, comportamentos e crenzas encubertas que colocan ao “outro” nunha categoría humana inferior.

*“Non estou a aceptar as cousas que non podo
cambiar, estou a cambiar as cousas que non podo
aceptar” (Angela Davis)*

www.sosracismogalicia.org

